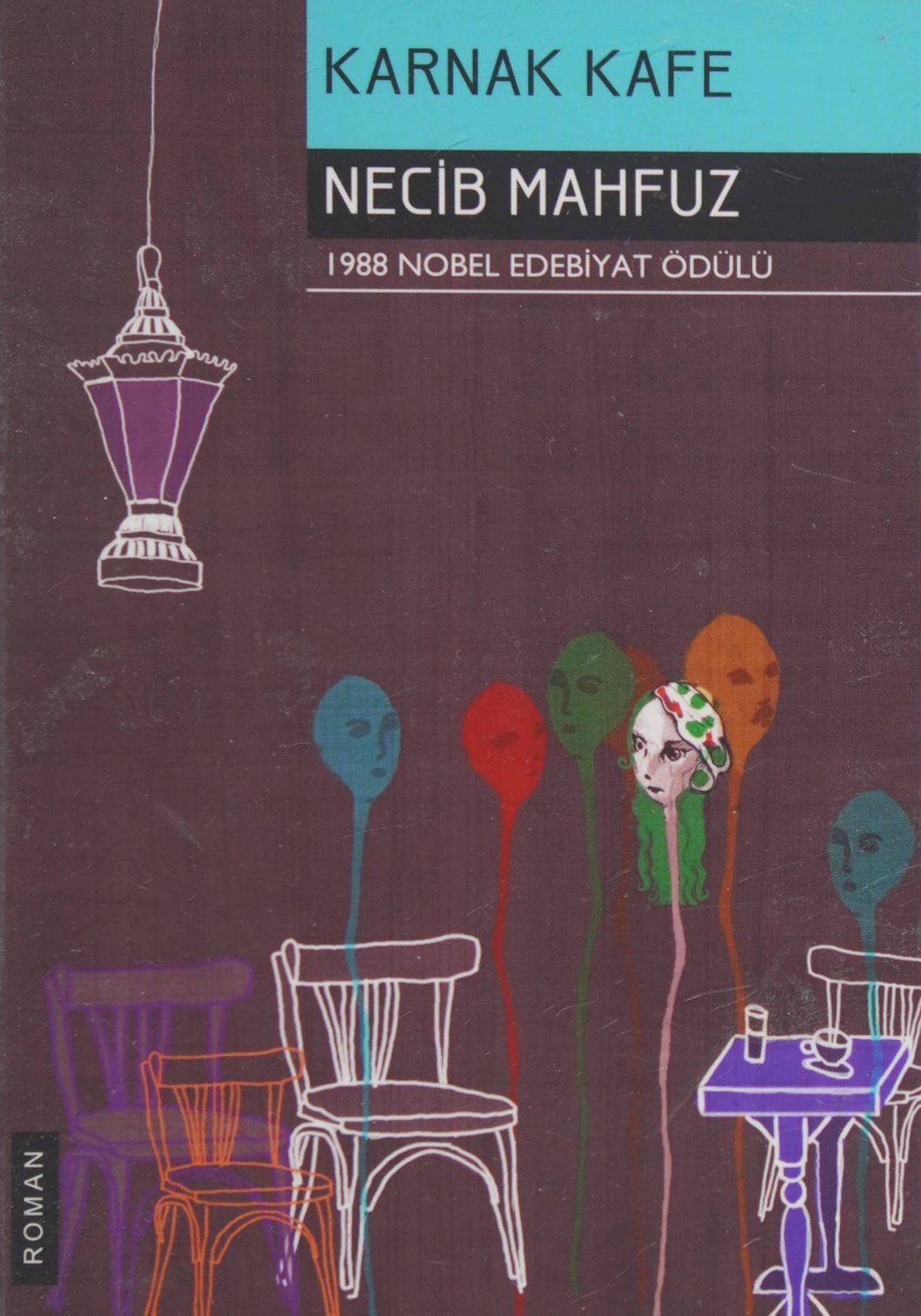
KARNAK KAFE

NECİB MAHFUZ

1988 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

ROMAN

Çeviren: Leyla Tonguç Basmacı

TURKUVAZ KİTAP

Mısırlı yazar Necib Mahfuz, *Karnak Kafe*'de ülkesinin yakın geçmişinde yaşanmış, büyük önem taşıyan iki siyasi olayın ardından gelen baskıcı ve çalkantılı dönemi konu ediyor. 1952 Devrimi'yle 1967'deki Arap-İsrail Savaşı'nı izleyen yıllarda yazılmış roman, devrim ve savaşın insanların yaşamlarını ve değerlerini altüst edişini Kahire'de bir kafede tesadüfen bir araya gelen farklı kişilerin öyküleri üzerinden anlatıyor. Necib Mahfuz'un en eleştirel ve sert romanlarından biri sayılan *Karnak Kafe*, ilk kez Türkçede.

Necib Mahfuz *deneysel roman dahil olmak üzere her yazın türünü denedi. Bu onu eğlendiriyordu. Başta klasik ve muhafazakâr olan dili, sokak dilinin katkısıyla giderek daha yaratıcı hale geldi. Sokağından hiç ayrılmadı, seyahat etmedi. O hareketsiz bir gezgindi, insan ruhunu kahvede oturarak araştıran bir kâşifti.*

Tahar Ben Jalloun

Mahfuz, *Kahire'nin kahvelerinde oturup sessizce köşesinde çalışan mütevazı bir hikâyeci olmaktan çok uzaktır. Yarım yüzyıldır eserlerinin cefasını, inat ve gururla çekip sıradan zayıflıklara boyun eğmeyi reddetmesi, onun yazarlığının özünü oluşturur.*

Edward Said

ISBN 978-605-4069-2

ISBN 605-4069-24-8

786054 069248

KI-337-002

NECİB MAHFUZ

Necib Mahfuz 1911 yılında Kahire'de doğdu. 1934'te Kahire Üniversitesi'nde felsefe eğitimini tamamladı. Uzun yıllar kamu görevlisi olarak çalışan Mahfuz, 1956-1957 yıllarında yazdığı *Kahire Üçlemesi*'yle geniş çevrelerce tanındı. Necib Mahfuz 1988 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Otuzdan fazla roman, üç yüzden fazla öykü yazmış olan Mahfuz 2006 yılında vefat etti. Önemli yapıtları arasında *Miramar*, *Cebelavi Sokağının Çocukları* gibi kitapları sayılabilir.

LEYLA TONGUÇ BASMACI

İstanbul'da doğdu. İtalyan Lisesi'nde okuduktan sonra, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu, Pennsylvania State Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı İngiliz ve İtalyan edebiyatları alanında master derecesi aldı. İstanbul İtalyan Kültür Merkezi'nde İtalyanca öğretmenliği, Dünya Yayınevi'nde metin yazarlığı ve çevirmenlik alanlarında çalıştıktan sonra uzun süre British Council İstanbul ofisinde Sanat Etkinlikleri Sorumlusu olarak görev aldı. Halen İtalyanca ve İngilizceden çeviriler yapıyor.

ÖZGÜN ADI El-Karnak
Arapça metin © 1974 Necib Mahfuz / Turkuvaz Kitapçılık Yayıncılık A.Ş. (2007)
Bu kitap Arapçada ilk kez 1974 yılında *El-Karnak* adıyla basılmıştır.
Bu çeviri The American University in Cairo Press aracılığıyla yayımlanmıştır.

Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Genel Merkez: Barbaros Bulvarı, No: 153, Kat: 3
34349 Beşiktaş / İstanbul
Yayınevi: Barbaros Bulvarı, Ufuk Apt. C2 Blok 58/4
34349 Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 288 50 68 Faks: 0212 288 50 67

Genel Yayın Yönetmeni İlknur Özdemir
Editör Hülya Balcı
Düzelti Ayten Koçal

Kapak Tasarımı ve Uygulama Ayşe Nur Ataysoy
Grafik Bilgi Erdoğan
Birinci Basım Ekim 2008, İstanbul
Genel Yayın 181 *Edebiyat Dizisi 92*
Isbn 978-605-4069-24-8
Basıldığı Yer Pasifik Ofset Ltd. Sti (0212) 422 44 45

Turkuvaz Kitap bir TURKUVAZ MEDYA GRUBU kuruluşudur.

Necib Mahfuz

KARNAK KAFE

Roman

Çeviren
Leyla Tonguç Basmacı

TURKUVAZ
KİTAP

Kurunfula

Karnak Kafe'ye gitmem tamamıyla rastlantı sonucu olmuştu. Bir gün, saatimi tamir ettirmek için el-Mahdi Sokağı'na gitmiştim; saatin tamir edilmesi birkaç saat sürecekti, dolayısıyla beklemem gerekiyordu. Zaman geçirmek için, sokağın iki yanındaki dükkânların vitrinlerinde sergilenmiş olan tüm saatlere, takılara ve hediyelik eşyalara bakmaya karar verdim. Kafeye rastlamam da böyle oldu.

Karnak, bir ara sokak üzerinde, küçük bir kafe. O günden itibaren, oturup zaman geçirmek için en sevdiğim yer haline geldi. Doğruyu söylemek gerekirse, ilk defasında girişte biraz duraksamıştım, ama sonra, yazarkasanın başında, yani genelde işletmeciye ayrılan yerde, tabureye oturmuş bir kadın gördüm. Yaşının ilerlediği belliydi, ama yüzünde hâlâ eski güzelliğinden izler vardı. Yüzünün o temiz, narin hatları, hafızamın derinliklerine gömülmüş bir şeyleri harekete geçirmiş, birdenbire gözümün önünde bir sürü görüntü canlanmıştı. Müziğin, davulların sesini duyuyordum. Orada oturmuş, enfes bir vücudun bir o yana bir bu yana salınmasını seyrediyordum; tütsü kokusu her tarafa yayılmıştı. Şimdi anlamıştım, kadın bir dansözdü. İmadeddin'in yıldızı, Kurunfula'nın ta kendisiydi! 1940'lı yılların pembe rüyası Kurunfula şimdi o taburede oturuyordu.

Karnak Kafe'ye ilk girişim böyle olmuştu. Tasasız bir ruh hali içindeyken, karanlık, sihirli bir güç tarafından, üstelik de benim adımı bile bilmeyen birisinden dolayı oraya çekildiğimi hissetmiştim. Onunla hiçbir zaman, şefkate, menfaate, ya da en basitinden nezakete dayalı bir ilişkimiz olmamıştı. O bir aralar gerçek bir yıldız haline gelmişti, halbuki ben yal-

nızca onun yaşıtlarından biriydim. Hâlâ muhteşem olan vücuduna yönelttiğim hayranlık dolu bakışlarımın onu pek etkilemediği belliydi, yanına gidip merhaba demek için herhangi bir nedenimin olduğuna da inanmıyordum. Dolayısıyla bir yere oturup etrafıma bakmaya başladım.

Kafe tek bir büyük odadan ibaret gibi görünüyordu, ama her şey temiz ve düzenliydi. Duvarlar kâğıt kaplıydı, masalar ve sandalyeler de yeni gibi duruyordu; dört bir tarafta aynalar ve renkli lambalar vardı. Tabak, çanak ve fincanlar da temiz görünüyordu. Dolayısıyla, oturup zaman geçirilecek bir yer olarak oldukça cazip sayılırdı. Her fırsatta Kurunfula'ya uzun uzun bakıyordum. Geçmiş günlerdeki büyüleyici dişiliği ve gençliğinin tazeliği çoktan kaybolmuştu tabii, ama onların yerini, insanın içine işleyen, kederli bir ifadeyle vurgulanan esrarengiz bir güzellik almıştı. Vücudu hâlâ ince ve esnek görünüyor, istediği zaman oynak ve enerjik olabileceği izlenimi uyandırıyordu. Bütün bunların yanında, yılların deneyimi ve uğraşı sonucu edinildiği anlaşılan, özenle kontrol altında tuttuğu bir manevi gücü vardı. Etrafına yaydığı kayıtsızlık duygusu ona büyük bir çekicilik kazandırıyordu. Bakışlarıyla tesisin tamamını denetimi altında tutuyor, şarap garsonuna, garsona ve temizlikçiye göz açtırmıyordu. Kafenin tek tük müdavimlerine müthiş bir şefkat gösteriyordu; kafe o kadar küçüktü ki, hepsi büyük bir aile gibiydi. Emekli olduklarını sandığım üç yaşlı adam, orta yaşlı bir adam ve içlerinde çok güzel bir genç kızın bulunduğu gençlerden oluşan bir grup vardı.

Bütün bunlar, burada yabancı gibi durmama neden olmuştu. Gerçi orada olmaktan mutluydum, ama bir yandan da kendimi davetsiz bir misafir gibi hissediyordum. İşe bak, dedim kendi kendime, burayı gerçekten sevdim. Kahvesi mükemmel, suyu temiz, fincanları ve bardakları da birer temizlik timsali. Bunların yanı sıra, Kurunfula'nın tatlılığı, yaşlı adamların o saygın hali ve o güzel kızı saymasak bile, öte-

de oturan o gençler grubunun buraya kattığı canlı atmosfer var. Bu büyük şehrin tam merkezinde, benim gibi bir gezginin biraz dinlenmesi için ideal bir yer. Burada sıcak bir kucaklama ile insan dünü de, bugünü de, tatlı geçmişi de, şanlı şimdiki zamanı da tadabiliyor. Bütün bunların üstüne, bilinmeyenin cazibesi de eklemek lazım. Saatimi tamir ettirmek için oradaydım, ama çok yönlü bir sevdaya tutulmaktaydım! Tamam, bu durumda Karnak Kafe zamanım elverdikçe dinlenmek ve gevşemek için sığınacağım bir yer olabilirdi.

O anda çok hoş bir sürprizle karşılaştım. Yeni bir müşteri olduğumdan, Kurunfula yanıma gelip bana hoş geldiniz demeye karar vermişti. Sandalyesinden kalkıp bana doğru geldi. Üzerinde lacivert pantolon ve beyaz bir bluz vardı.

"Sizi burada gördüğüme çok sevindim," dedi ve tam önümde durdu.

El sıkıştık, beni karşıladığı için ona teşekkür ettim.

"Kahveyi sevdiniz mi?" diye sordu.

"Çok sevdim," diye içtenlikle cevap verdim, "mükemmel bir harmanmış."

Memnun bir şekilde gülümsedi ve bir an bana dikkatle baktı. "Bana öyle geliyor ki," diye devam etti, "beni daha önceden de tanıyordunuz. Haklı mıyım?"

"Evet," dedim, "Kurunfula'yı kim unutabilir ki?"

"Peki, sanatımın ne olduğunu gerçekten hatırlıyor musunuz?"

"Tabii ki, göbek dansını modernleştiren ilk kişiydiniz."

"Kimsenin bunu bir yerde yazdığını veya söylediğini gördünüz mü?"

"Bazen uluslar toplu bir hafıza kaybına uğrar," dedim, zor bir durumda kaldığımı hissederek, "ama bu sonsuza kadar sürmez."

"Tamam ama, bunlar boş sözler," diye cevap verdi.

"Hayır, tam tersine, söylediklerim tamamıyla doğrudur." Beni köşeye sıkıştırmıştı, oradan kurtulmaya can atıyordum,

sözüme devam ettim: "Size yaşamınızda mutluluklar diliyorum, önemli olan da budur."

Güldü. "Şu ana kadar, sonuçta mutluyum gibi görünüyor," dedi, sırtını dönerek sandalyesine geri döndü, ama gitmeden önce "Ama görünmeyeni sadece Allah bilir!" diyerek veda etti.

Bu kadar kolay bir şekilde tanışmış olduk. Benim için, baştan beri mutluluk veren ve hâlâ da mutluluk vermeye devam eden yeni bir dostluğa dönüştü. Bir anlamda yeniydi, ama arkasında otuz yıl kadar gerilere giden başka şeyler yatıyordu. Karşılaşmalarımız ve sohbetlerimiz devam etti, hatta gelişti ve aramızda hakiki anlamda şefkatli bir dostluk doğdu.

Bir gün, muhteşem ve enfes bir dansöz olduğu, ama aynı zamanda hiçbir zaman saygınlığını yitirmemiş olduğu aklıma düştü.

"Harika bir dansözdünüz," dedim ona, "ama yine de saygınlığınızı muhafaza etmeyi başardınız. Bu bir çeşit mucize değil miydi?"

"Benden önce dansözlükte üç temel unsur vardı: göbek, göğüs ve kalça," diye gururla cevap verdi. "Ben bunu daha zevkli bir hale getirdim."

"Peki bunu nasıl başardınız?"

"El-Bargula'daki göbek dansı suarelerini kaçırmamaya özen gösterdim." Başını imalı imalı salladı. "Saygınlığa gelince," diye cevap verdi, "gerçek anlamda aşk içermeyen bir ilişkiye asla girmeyeceğimin ve evlenmenin söz konusu olamayacağı hiç kimseyle sevişmeyeceğimin bilinmesini sağladım."

"Hepsi bu mu?" diye şaşkınlıkla sordum.

"Eğer saygınlığa dair bir dış görünüm varsa," diye gülerek cevap verdi, "bu kadarı da yeterlidir, değil mi?"

Başımla onayladım. Duyamadığım bir şeyler mırıldandı, sonra da "Gerçek aşk, bir ilişkiye kusur bulunması zor bir meşruluk verir daima," dedi.

"Hiçbir derginin adınızı çamura bulamaması da bundan o halde."

"Doğru, hem de en kötüleri bile yapamadı."

"Ama yine de, bir sürü erkeğin hayatı sizin yüzünüzden altüst olmuştur."

"Evet," dedi, iç geçirerek, "gece hayatı kişisel trajedilerle doludur."

"Maliye Bakanlığı'ndaki memurun hikâyesini hâlâ hatırlıyorum."

"Şşşş," diye fısıldayarak sözümü kesti. "Arif Süleyman'ı mı kastediyorsunuz? İşte orada, sizden birkaç metre uzakta, barın arkasındaki garson o!"

O yöne, her zaman durduğu yere gizlice baktım. Göbekliydi, saçları ağarmıştı; yüzünde boyun eğmiş, ezik bir ifade vardı.

Kurunfula yüzümdeki şaşkınlığı görerek, "Düşündüğünüz gibi değil," dedi. "Benim kurbanım değil o; kendi zayıflığının kurbanı oldu."

Sonra da oldukça normal sayılabilecek bir hikâye anlattı bana. Adam onun için çıldırmış, ama Kurunfula onu en ufak bir ümit vermemiş. Devamlı olarak müzikholde zaman geçirecek kadar parası olmadığı için devletin kasasına el uzatmaya başlamış. Bütün diğer müşterilerin arasında zengin bir mirasyedi gibi dururmuş, ama Kurunfula ondan tek bir kuruş dahi almamış. Aralarındaki ilişki, gece kulüplerinin kurallarına ve geleneklerine sıkı bir şekilde bağlıymış. Ancak suçüstü yakalanması çok zaman almamış, mahkemeye çıkarılmış ve mahkûm edilmiş.

"Gerçek anlamda bir trajediydi," dedi, "ama benim suçum değildi. Yıllar sonra hapisten çıktı. Aynı gece kulübüne geldi ve hayatının mahvolduğunu bana anlattı. Ona acıdım ve onun için endişe ettim. Onun namına gece kulübünün sahibi ile konuşup ona garson olarak iş verilmesini sağladım. Dansözlüğü bırakıp bu kafeyi açınca da onu şarap garsonu olarak işe almaya karar verdim. İşini çok iyi yapıyor."

"Peki eski sevdasına yenik düşmedi mi?" diye sordum, bıyığımı burarak.

"Tabii ki öyle oldu," diye cevap verdi. "Gece kulübünde garsonken beni taciz edip durdu. Bunun sonucunda da çok kötü dayak yedi. O zamanlar ayı gibi bir adamla, şampiyon bir halterciyle evliydim. Bir yıl sonra tiyatro topluluklarından birinde çalışan bir dansçıyla evlendi; hâlâ evliler ve yedi tane kızları var. Bugün onun oldukça mutlu ve başarılı olduğunu düşünüyorum..." Derken bir kahkaha kopardı. "Bu günlerde arada bir âşıklar gibi öpüşüyoruz."

"Böylece geçmiş unutulmuş oluyor."

"Bir gün eski bir meslektaşı beklenmedik bir şekilde terfi ederek Maliye Bakanlığı'nda müsteşar oldu. Bu onun büyük bir kin duymasına neden oldu; bütün dünyadan intikam almak istiyordu. Derken 1952 Devrimi gerçekleşti ve eski meslektaşını emekli ettiler. O zaman bayağı sakinleşti, devrimin en büyük hayranlarından biri haline geldi."

Karnak Kafe ailesinin bir üyesi haline geldim. Grubun tamamı benim ayrılmaz bir parçam gibi olmuştu. Kurunfula bana arkadaşlığını sundu, ben de ona karşılık verdim. Kurunfula yaşlı adamlarla, Muhammet Bahgat, Reşat Magdi ve Taha el-Garib ile tavla oynardı. Gençlerle de, özellikle Zeynep Diyab, İsmail el-Şeyh ve Hilmi Hamada ile tanıştım. Bir şirkette halkla ilişkiler müdürü olan Zeyn el-Abidin Abdullah'la da tanıştım. Garson İmam el-Favval, lostracı ve temizlikçi Guma ile de arkadaş oldum. Karnak Kafe'nin nasıl çekilip çevrildiğini, ardında yatan sırrı keşfettim; kafenin geliri, buraya gelen sınırlı sayıdaki müşteriye değil, el-Mahdi Sokağı'ndaki çeşitli meyhanelerin sahiplerine ve müşterilerine dayanıyordu. Kafedeki içeceklerin bu kadar kaliteli, daha doğrusu olağanüstü olmasının sebebi buydu. Kafeyle ilgili bir sır daha vardı, o da çok ilginç, hatta kışkırtıcı bakış açılarına sahip insanlar için bir buluşma yeri olmasıydı, hâlâ da öyledir; bağırsalar da, alçak bir sesle de konuşsalar, bu insan-

lar yaşayan tarihin gerçeklerini dile getirirler. O grubun bir üyesi olduğum andan itibaren, orada dahil olduğum sohbetler de, Kurunfula'nın "Bize devrimi getirene şükür olsun'" dediği zaman ifade ettiği minnettarlık duygusu gibi unutulmaz oldu.

Hem şarap garsonu Arif Süleyman, hem de halkla ilişkiler sorumlusu Zeyn el-Abidin, kendilerine özgü biçimler ve nedenlerle, devrime ateşli bir hayranlık besliyorlardı. Yaşlı adamlara gelince, onlar da devrim konusunda coşkuluydular, ama arada bir sohbete farklı bir tat katıyorlar, ölçülü bir ihtiyatlılıkla "Geçmiş de o kadar kötü değildi," diyorlardı.

Gençler bir köşede toplanıyordu; burada heyecan zirveye çıktığında büyük bir gürültü yükseliyordu. Onlara göre tarihin başlangıç noktası, 1952 devrimiydi. O tarihten önceki her şey karanlık ve anlaşılmaz bir "cehalet dönemi" idi. Onlar devrimin çocuklarıydı. Devrimin başardıkları olmasaydı, onlar sokak aralarında boş boş, amaçsız dolanıyor olacaklardı. Arada sırada, ya aşırı solun görüşlerini ima eden muhalif sesler, ya da Müslüman Kardeşler'le ilgili bir bağlantıya dair ihtiyatlı bir fısıltı duyardık. Ancak böyle fikirler genel curcunanın içinde kaybolup giderdi. Garson İmam el-Favval ile lostracı Guma'yı bilhassa ilgi çekici bulurdum. Her ikisi de hayatın ne kadar zor olduğu konusunda şikâyet ederlerdi, ama aynı zamanda da İslam öncesi dönemin büyük şövalyesi Antar ve onun çeşitli fetihlerini konu alan övgü dolu şarkılar da söylerlerdi; sanki zaferden, şandan ve umuttan söz edilmesi fakirliklerini daha kolay katlanılır hale getiriyordu.

Aslında herkes, kıskançlıkla ve nefretle kendi kendini yiyenler bile, bu coşkuya katılmaya can atıyordu. Kafenin içinde oturan herkesin, aşağılanma, yenilgi veya başarısızlığa dair, yüreklerine gömdükleri acı deneyimleri vardı. Dolu bir bardağa duydukları arzu, eski düşmanlarına meydan okumaları için ilham kaynağı oluyordu. Bardağın dibine kadar

içer, sonra da neşeyle dans etmeye başlarlardı. Etrafta bir sürü sarhoş varken bir şeyleri eleştirmenin ne âlemi var? Rüşvet mi? Hırsızlık, yolsuzluk, tehdit, terör mü? Hay aksi! Veya bana ne? Veya kaçınılmaz bir felaket. Veya ne kadar saçma. Hadi, sihirli bardaktan bir yudum daha al, sonra beraber dans edelim.

Kurunfula kuaförden geldiğinde çok güzel görünür. Bal renkli gözleri ışıl ışıldır. Bundan cesaret alıp bir defasında ona bir soru sordum: "Evli değil misin artık? Çocukların yok mu?"

Bir şey demedi, ben de bu soruyu sorduğuma hemen pişman oldum. Ama benim utandığımı fark etti.

"Bu insanları görüyor musun?" dedi, müşterileri göstererek. "Ben onları seviyorum, onlar da beni."

Derken, durup dururken, kendi kendine, "Aşk, aşk," diye mırıldandı.

"Sevdiğimiz insanlara âşık olduğumuzda hepimiz güzel zamanlar geçirdik," diye, hüzünlü bir sesle devam etti, "ama geriye kalan tek şey hayal kırıklığı oluyor."

"Hayal kırıklığı mı?"

"Evet, hayal kırıklığı. Gerçeğin pençesinden kurtulmayı başaran aşk, boş bir ümit gibi uzayıp gider ve hayal kırıklığına uğratır."

"Aşkta hayal kırıklığına uğradın mı hiç?" diye biraz çekinerek sordum.

"Hayır, tam olarak değil," diye cevap verdi, "ama aşk bazen naz yapar."

"Ama en şanlı günlerinde böyle olmadı herhalde?"

"Böyle bir şey her zaman olabilir."

Daha fazlasını duymaya can atıyordum, ama benim bariz merakımı görmezden gelmeye karar verdi. Gözünün ucuyla Zeyn el-Abidin'i gördü.

"Ona bak," diye devam etti. "Bana âşık. Peki ne istiyor? Kafede ortak olmamızı ve burayı bir restorana çevirmemizi teklif etti. Ama asıl istediği, onunla yatmam."

"Ama adam o kadar yaşlı ki ununu elemiş, eleğini asmış!"

"İmkânsız hayaller kuruyor!"

"Zengindir belki de."

"Devletin parasıyla. Asıl minnettar olunması gereken yer orası."

Şarap garsonu Arif Süleyman'a baktım. Tamamıyla bilinçsiz bir hareketti benimki, ama Kurunfula yine de farkına vardı.

"O, aşk için hırsızlık yaptı," dedi. "Ama Zeyn el-Abidin parayı sırf açgözlülüğünden ve hırsından çalıyor. Sevgili dostum, insanlar çeşit çeşit... Bazı insanlar sadece hayatta kalabilmek için çalar, çünkü hükümet ihtiyaçlarını karşılamaz; başkaları rüşvet alır, çünkü diğer herkes böyle yapar. Bütün bu insanlar bu şekilde davranırken de, arada kalan zavallı gençler çılgına dönerler."

"Dolayısıyla başlangıç noktamıza geri döndük," dedim, üzerine basa basa.

"Âşık olduğumun farkındasın, değil mi?" diye bana açık açık sordu.

Gerçekten de bazı şeyler fark etmiştim, ama bu soruyla beni zor durumda bırakmıştı.

"Aptal değilsin," dedi, "dolayısıyla kim olduğunu bana sorma."

"Hilmi Hamada mı?" diye gülümseyerek sordum.

Tek kelime söylemeden kalkıp sandalyesine geri döndü; oraya oturunca, bana tatlı tatlı gülümsedi. Bir ara İsmail el-Şeyh olabileceğini düşünmüştüm, ama sonra onun Zeynep Diyab ile çok yakın olduğunu fark ettim. Bundan sonra bazı

şeyleri daha iyi anlamaya başladım. Hilmi Hamada çok yakışıklı ve düzgün bir genç adamdı, bir tartışma söz konusu olduğu zaman çok heyecanlanırdı. Kurunfula bana çok açık sözlü davranmıştı. İlk adımı atan o olmuştu, üstelik de bunu Hilmi'nin genç arkadaşlarının önünde yapmıştı. Bir defasında onun yanında oturuyor, siyasi bir tartışmada ileri sürdüğü görüşleri dinliyordu: "Yaşamasını istediğin her şey uzun yaşasın," diye bağırmıştı, "ölmesini istediğin her şey de ölsün!"

Onu binanın dördüncü katında yer alan dairesine davet etmişti (kafe birinci kattaydı). Orada onu görkemli bir şekilde ağırlamıştı. Oturma odası çiçeklerle süslemişti, masa muhteşem bir şekilde donatılmıştı ve kasetçalar dans müziği çalıyordu.

"O da beni seviyor," dedi bana, hiç tereddüt etmeden, "bundan emin olabilirsin." Biraz duraksadı, sonra daha ciddi bir ses tonuyla devam etti: "Ama benim onu ne kadar sevdiğimin farkında değil." Sonra gözleri kızgınlıkla parladı. "Yakınlarda bir gün herhalde çekip gidecek... Öte yandan, başka ne beklenebilir ki?" Bu son cümleyi söylerken omuzlarını silkti.

"Her şeyin farkındasın, ama yine de başının dikine gitmekte ısrar ediyorsun."

"Bu biraz saçma bir laf, ama hayatın kendisi için bir parola da olabilir."

"İzin ver," diye gülümseyerek cevap verdim, "yaşayanlar adına sana teşekkür edeyim."

"Ama Hilmi hem ciddi hem de cömert. Projeme ilgi gösteren ilk o oldu."

"Hangi proje o, öğrenebilir miyim?"

"Anılarımı yazmak istiyorum. Bu fikir beni çok heyecanlandırıyor. Başlamamı engelleyen tek şey, yazı yazmayı pek beceremememem."

"Anılarını düzenli bir şekilde yazmana yardımcı oluyor mu?

"Evet, yardım ediyor. Çok da hevesli."

"Dolayısıyla sanata ve tarihe ilgi duyuyor."

"O, işin bir yönü. Başka yönleri de Mısır'ın erkeklerinin ve kadınlarının gizli hayatlarını konu alıyor."

"Geçmiş nesillerden insanlar mı?"

"Şimdiki nesil de var."

"Yani skandallar falan mı?"

"Arada bir bazı skandallardan söz ediyorum, ama ondan çok daha değerli hedeflerim var."

"Bana biraz riskli geldi," dedim, ihtiyatlı bir ses tonuyla.

"Yayımlandığı zaman patırtı kopacak," diye devam etti, gurur ve endişe karışımıyla.

"Yani, yayımlanırsa," dedim, gülerek.

Kaşlarını çattı. "İlk kısmının yayımlanmasında sorun olmaz."

"Tamam. O zaman ikinci kısmının yayımlanması için bir miktar zamanın geçmesini beklemek iyi olurdu."

"Annem doksan yaşına kadar yaşadı," diye umutla cevap verdi.

"Tanrı sana da uzun bir hayat bahşetsin, Kurunfula," dedim, aynı umut dolu sesle.

Bir gün kafeye gittiğimde genelde gençlerin oturduğu sandalyeleri boş buldum. Kafenin tamamı tuhaf görünüyor, etrafta ağır bir sessizlik hüküm sürüyordu. Yaşlılar tavla oynamakla ve aralarında sohbet etmekle meşguldüler ama Kurunfula kapıya endişeli gözlerle bakıp duruyordu. Gelip yanıma oturdu.

"Hiçbiri gelmedi," dedi. "Ne olmuş olabilir?"

"Belki başka bir yerlerde randevuları vardı?"

"Hepsinin mi? Hilmi bana haber verebilirdi, bir telefon etmesi yeterdi."

"Bence endişelenecek bir şey yok."

"Belki de yok," dedi, sertçe, "ama öfkelenecek çok şey var."

Akşam geceye döndü ama hiçbiri gelmedi. Bir sonraki akşam aynı şey oldu. Kurunfula'nın ruh hali değişti, bir sinir küpü haline geldi, kafeye durmadan girip çıkıyordu.

"Bu ne anlama geliyor olabilir?" diye sordu.

Başımı ümitsizlik içinde salladım.

"Gençler işte," diye Zeyn el-Abidin konuşmaya katkıda bulundu. "Hiçbir yerde uzun zaman kalmazlar. Onlara daha uygun olan başka bir yere gitmiş olmalılar."

Kurunfula'nın tepesi attı, onun üzerine yürüdü. "Ne kadar salaksın sen!" dedi. "Sen neden kendine daha uygun bir yere gitmiyorsun?"

"Yo, hayır," diye cevap verdi Zeyn el-Abidin, aptalca bir kahkaha atarak. "Ben zaten bana en uygun yerde bulunuyorum."

Bu noktada ortamı yatıştırmak için elimden geleni yaptım. "Yakında onları gene görürüz, bundan eminim."

"Bu endişe beni öldürecek," diye kulağıma fısıldadı.

"Nerede oturduğunu bilmiyor musun?" diye çekinerek sordum.

"Hayır, bilmiyorum," diye cevap verdi. "Hüseyniye Mahallesi'nde bir yerlerde. Tıp öğrencisi, ama üniversite yaz tatili nedeniyle kapalı. Gördüğün üzere, nerede oturduğuna dair hiçbir fikrim yok."

Günler geçti, haftalar geçti ve Kurunfula neredeyse aklını kaybetti. Acısına destek olmaya çalıştım.

"Kendini harap ediyorsun," dedim. "En azından kendine biraz acı."

"Benim acınmaya ihtiyacım yok," diye cevap verdi, "ona ihtiyacım var."

Zeyn el-Abidin hiçbir şey söylemeyerek ve düşüncelerini kendine saklayarak azar işitmekten kurtuldu. Aslında bu durumdan büyük mutluluk duyuyordu, ama üzgün görünerek ve nargilesini fokurdatarak gerçek duygularını saklı tutmayı başarıyordu.

Bir gün Taha el-Garib, "Tutuklamaların çok yaygın olduğunu duydum," dedi.

Kimse bir şey demedi. Bu yüklü sessizlik anından sonra mümkün olduğu kadar havayı yumuşatmaya çalıştım. "Ama bu gençlerin hepsi devrimi destekliyor," dedim.

Bunu duyan Reşat Magdi görüşünü söyledi: "Aralarında devrime karşı olan bir azınlık da yok değildi."

"Ne olduğu son derece belli," dedi Muhammet Bahgat. "Suçluları hapse atmaya karar verdiler, dolayısıyla bütün arkadaşlarını da içeri atmaya karar verdiler. Bu şekilde soruşturma tamamlanmış olacak."

Kurunfula bu konuşmaları takip ediyordu. Yüzünde o kadar büyük bir şaşkınlık ifadesi vardı ki, sanki aptallaşmıştı. Duyduklarını anlamayı veya onlara inanmayı inatla reddediyordu. Bu arada sohbet devam ediyor, herkes ne olmuş olabileceği ile ilgili görüşlerini anlatıyordu.

"Tutuklanmak çok korkutucu."

"Tutuklulara yapılanları duymak daha da korkutucu."

"Böyle söylentiler insanın midesini bulandırmaya yeter."

"Duruşma da olmaz, savunma da olmaz."

"Zaten kanunlar yok ki!"

"Ama herkes bir devrim sürecinden geçtiğimizi, bunun gibi olağandışı önlemlerin gerekli olduğunu söyleyip duruyor."

"Evet, hürriyetimizi ve hukukun üstünlüğünü feda etmemiz gerektiğini, ama bunun kısa süreceğini söylüyorlar."

"Ama devrimden bu yana on üç yıldan fazla zaman geçti. Artık her şeyin oturması ve istikrara kavuşması gerekir, değil mi?"

Kurunfula işleriyle ilgilenmez olmuştu. Günün tamamını veya büyük kısmını başka bir yerlerde geçiriyordu; bazen yirmi dört saat boyunca gözükmüyordu. Kafenin işletilmesi Arif Süleyman ile İmam el-Favval'a kalmıştı.

Tekrar göründüğünde, geçmişte ve günümüzde tanıdığı bütün nüfuzlu insanları görmeye gittiğini anlatırdı. Her birinden bilgi istemişti ama kimse bir şey bilmiyordu. "Kendilerinden beklenmeyecek şeyler söyleyip durdular," dedi bize, "örneğin 'Biz nereden bilelim?' veya 'Ben olsam bu kadar çok soru sormazdım,' hatta daha da kötüsü, 'Senin yerinde olsam, kafemde gençleri ağırlamazdım!' Dünyaya ne oldu böyle?"

Bunları duyunca ve derin bir üzüntü duygusunun yarattığı dürtüyle benim aklım da bambaşka bir yöne gitti. Evet, gerçekten de, dedim kendi kendime, yaşadığımız bu hayatın acı ve olumsuz yönleri var tabii, ama bunlar, devasa toplumsal yapı tarafından aşağılanarak elden çıkarılması lazım olan süprüntüler. Ancak bunlar, temel kavramın görkemini ve kapsamını görmemizi engellememeli. Selahattin Eyyübi'nin Haçlılara karşı şanlı zaferini kazandığı dönemde, Kahire'de sokaklarda yaşayan sıradan insanların neler yaşadığını biliyor muyuz? Mehmed Ali 19. yüzyılda Mısır imparatorluğunu kurmakla meşgulken, Mısırlı köylüler ne kadar acı çekmişlerdi? Peygamber zamanında, bu yeni inanç baba-oğul arasında, kardeşler arasında ve karı-koca arasında derin ayrılıklara neden olduğu zaman, böyle bir dönemde yaşamanın nasıl bir şey olduğunu hiç düşündük mü? Arkadaşlıklar parçalanmış, yüzyıllık geleneklerin yerini yeni sıkıntılar almıştı. Bütün bu örnekleri göz önünde bulundurursak, Ortadoğu'nun en güçlü devleti olan ülkemizin bilimsel, sosyalist ve endüstriyel bir ülke modeline dönüşmesi süreci esnasında biraz acı ve rahatsızlık çekmeye hazır olmamız gerekmez mi? Kafamın içinde bütün bu düşünceler dolanırken, böyle bir mantığı uygulamak yoluyla, ölümün bile kendine özgü

gereklerinin ve yararlarının olduğuna kendimi ikna edebileceğimi düşündüm.

Derken bir öğleden sonra, nicedir kayıp olan o yüzler aniden kapıda belirdi: Zeynep Diyab, İsmail el-Şeyh, Hilmi Hamada ve başka birkaç kişi daha. Diğerlerini bir daha hiç görmedik. Gelişleriyle mutluluğumuz doruğa çıktı, onları kollarımız açık karşıladık. Zeyn el-Abidin bile bu kutlamalara katıldı. Kurunfula uykuya dalmış veya bayılmış gibi, sandalyesine iyice çöktü. Ne bir şey söyledi ne hareket etti. Hilmi Hamada onun yanına gitti.

"Senden intikamımı alacağım!" diye hıçkırdı, sonra gözyaşlarına boğuldu.

"Hepiniz birden nereye kayboldunuz?" diye sordu birileri.

"Seyahatteydik," dedi birkaç kişi.

Hepsi kahkahalara boğuldu ve herkes yine mutlu göründü. Ama yüzleri değişmişti. Tıraşlı kafaları onlara tuhaf bir hal vermişti, gözlerindeki gençlik ateşi de kaybolmuş, yerini cansız bir ifade almıştı.

"Peki ama ne oldu?" dedi birileri (belki de Zeyn el-Abidin).

"Hayır, hayır!" diye bağırdı İsmail el-Şeyh. "Ne olur bize acıyın..."

"Hadi ama," diye neşeyle bağırdı Zeynep Diyab. "Bütün bunları unutun. Atlattık, şimdi hepimiz iyiyiz, sapasağlamız."

Durmadan duyduğum bir isim vardı, ama o ismin nasıl ortaya atıldığını veya onu ilk kimin söylediğini bilmiyordum: Halit Safvan, Halit Safvan. Peki, kimdi Halit Safvan?

Komiser miydi? Gardiyan mıydı? Adı birkaç kişinin ağzında dolaşıyordu. Yüzlerindeki ifadeleri şöyle bir görebildim; yüzlerini örten tülün altındaki acı ve hayal kırıklığı neredeyse elle tutulacak kadar yoğundu.

Karnak Kafe'de hayat günlük rutinine döndü, ama kafe asıl ruhunu büyük ölçüde kaybetmişti. Kalın bir perde inmişti sanki, gençlerin olmadığı o dönemi daimi bir gizem haline getirmişti; bu ilginç sır, cevaplanmamış bir sürü soruya neden olmuştu. Bunun ötesinde, eğlenceli sohbetlere ve neşeye rağmen, kafeyi ihtiyatlı yeni bir hava sarmıştı, kaynağını bulamadığınız tuhaf bir kokuya benziyordu. Anlatılan fıkraların birden fazla anlamı vardı; her hareket birden fazla şey ima ediyordu; her masum bakış aynı zamanda bir endişe duygusu aktarıyordu.

Bir gün Kurunfula bana açıldı. "Bu gençler çok badire atlatmış," dedi.

"Hilmi sana bir şey anlattı mı?" diye merakla sordum.

"Hayır," diye cevap verdi, "tek bir kelime söylemedi. Ama o da başlı başına anlamlı."

Evet, gerçekten de başlı başına anlamlıydı. Ne de olsa görünmeyen güçlerin çağında yaşıyorduk –içimize çektiğimiz havada bile casuslar vardı, güpegündüz görülen gölgeler gibiydiler. Geçmişi düşünmek için hayal gücüme başvurdum. Romalı gladyatörler, tahkikat mahkemeleri, pervasız serseriler, canice davranışlar, ıstırap dolu destanlar, vahşetin ve şiddetin zirveye çıktığı dönemler, orman çatışmaları. İnsanlık tarihiyle ilgili bu düşüncelerimden kendimi kurtarmam gerekiyordu, bu yüzden milyonlarca yıl boyunca dinozorların yeryüzünde hüküm sürdüğünü, ama soylarının yok olmasının bir saatlik bir ölüm kalım mücadelesinde gerçekleştiğini kendime hatırlattım. Onlardan geriye kala kala sadece bir iki devasa iskelet kalmıştı. Karanlıklar etrafımızı sardığında, güç bizi sarhoş ediyor ve tanrıları taklit etmeye çalışıyoruz; o anda içimizdeki vahşi, barbarca miras uyanıyor, yüzyıllar öncesinde kalan o ruhu canlandırıyor.

O anda elimde olan bütün bilgiler, hayal gücüme tabi durumdaydı. İnsanların daha önce sıkı sıkıya kilitledikleri kalplerini açmaya başlamaları çok sonra olacaktı. Bana korkunç ayrıntılar anlatmışlardı ve anlatılanların hepsi, zamanında anlaşılmaz görünen bazı olayları açıklamaya yardımcı olmuştu.

Zeyn el-Abidin umudunu hiçbir zaman kesmedi, sabrını bir meziyet haline getirdi. Doğru zamanı beklemeye devam etti. Söylemeye ne hacet, Hilmi Hamada'nın dönüşü onun planlarını mahvetmişti. Zeyn el-Abidin'in içinde, derinlerde bir yerde yatan bir duyguyu harekete geçiren de, büyük ihtimal Kurunfula'yı elde etme planının başarısızlıkla sonuçlanmasından korkmasıydı. Ne olursa olsun, bu duygu onun sınırı aşmasına, normalde ihtiyatlı olan tavrından vazgeçmesine neden olmuştu. Bir gün bastırdığı duygularını Kurunfula'nın önünde söze döküverdi.

"Bence," diye umursamaz bir tavırla söze başladı, "bu gençlerin kafede olması buranın şöhretini çok kötü etkileyebilir."

Kurunfula ona hemen cevap yetiştirdi. "Bu durumda buradan ne zaman ayrılmayı planlıyorsun?" diye sordu.

Zeyn el-Abidin bu lafı duymazdan geldi, vaaz verir gibi konuşmaya devam etti: "Aklımda çok değerli bir proje var, çeşitli avantajlar sağlayabilir." Destek bulmak için bana döndü. "Siz ne düşünüyorsunuz bu proje hakkında?"

Bense sorumu Kurunfula'ya sordum. "Ulusal sermayede daha büyük pay sahibi olmak istemez miydin?"

"Ama tek istediği sermaye değil ki," diye alaycı alaycı cevap verdi. "Bu sermayeye sahip olan kadını da istiyor."

"Hiç de değil," diye ısrar etti Zeyn el-Abidin. "Benim teklifim sadece işle ilgili. Gönül işleri yüce Allah'ın elindedir."

Kurunfula onunla tartışmayı bıraktı. Kendini tamamıyla sevdasına kaptırmış gibi görünüyordu. Onu ne zaman gözü kör âşık rolünde görsem, içinde bulunduğu durumdan dolayı ona şefkat ve sempati duyardım. Oğlanın onu, bir ergenlik

aşkı şeklinde olsa da, sevdiğinden hiç şüphem yoktu; Kurunfula'nın onu cezbedip mutlu etmesini bildiği kesindi, Hilmi de onun sevgisini sonuna kadar yaşıyordu. Ama bu aşk ne kadar sürebilirdi ki? Kurunfula o konudaki bazı endişelerini benimle paylaşıyordu, ama aynı zamanda oğlanın bir jigolo olmadığını söylerken de kendinden son derece emindi.

"Hem doğru dürüst bir insan, hem de akıllı. Kendini satacak türden bir insan değil."

Söylediklerinden şüphelenmek için hiçbir nedenim yoktu. Oğlanın görüntüsü de, konuşma tarzı da, Kurunfula'nın görüşünü doğrular biçimdeydi, ama arada bir yüz ifadesi gizemli, hatta sert bir hal alırdı. Ama Kurunfula'nın hayatının sonbaharına çoktan girmiş olduğunun su götürmez gerçeğiyle yüz yüze kalınca, bu türden spekülasyonların bir anlamı kalmıyordu; hayatının bu döneminde, daha önce sahip olduğu çeşitli baştan çıkarma yöntemlerinden geriye tek kalanlar, para ve sadakatti.

Bir gün Zeyn el-Abidin kulağıma bir şey fısıldadı. "Görünüşü seni aldatmasın," dedi.

Hilmi Hamada'dan söz ettiğini hemen anladım. "Onun hakkında ne biliyorsun?" diye sordum.

"Bak şimdi, ya birinci sınıf bir geveze, ya da sahtekârın teki!" Birkaç saniye bir şey demedi, sonra devam etti: "Zeynep Diyab'a âşık olduğundan eminim. Bir gün onu İsmail el-Şeyh'den çalacak."

Söyledikleri beni rahatsız etmişti; yalan söylediğine inandığımdan değildi bu, tam tersine, benim de soıı zamanlarda fark ettiğim bir şeyi doğruluyordu: Hilmi ile Zeynep birbirleriyle farklı bir şekilde konuşuyorlardı. Kendime sık sık bunun sadece yakın bir arkadaşlık mı, yoksa onun ötesinde bir şey mi olduğunu soruyordum.

Kurunfula ile dostluğum artık o kadar sağlamlaşmıştı ki, ona kritik önem taşıyan bir soru sormak için gerekli cesareti toparlayabilmiştim.

"Hayatta ve aşk ilişkilerinde çok tecrübe sahibisin, öyle değil mi?"

"Kimsenin o konuda şüphesi olmasın," diye gururla cevap verdi.

"Ama yine de..." diye fısıldadım.

"Ama yine de ne?"

"Bu ilişkinin mutlu bir şekilde sonlanacağına inanıyor musun?"

"Eğer gerçekten, sahiden âşıksan," diye ısrar etti, "o duygu, dirayet, basiret ve gurur gibi şeyleri unutmana izin verir."

Bunun üzerine bir ilişkiyi, o ilişkide taraf olanlarla tartışmanın bir anlamı olmadığı sonucuna varmak zorunda kaldım.

Derken gençler gene ortadan kayboldu. İlk defasında olduğu gibi, aniden oldu ve önceden haberimiz olmadı.

Ancak bu sefer hiçbirimiz şüphelerimizle kendimize eziyet etmedik veya irdeleyici sorular sormadık. Ama hepimiz korktuk ve hayal kırıklığına uğradık.

Kurunfula bu yeni darbenin yükü altında bocaladı. "Bütün bunları tekrar yaşayacağım," dedi, "hayatta aklıma gelmezdi." Bunu söyledikten sonra, bu işin ıstırabı onu yukarıya, dairesine çıkmaya zorladı.

O gittikten sonra aramızda daha rahat konuşma imkânı bulduk.

"Çok yaşlı ve saf olabilirim," dedi Taha el-Garib, "ama artık kendim için bile korkar oldum."

Reşat Magdi'nin yüzünde çok hüzünlü bir ifade vardı. "Dinleyin," dedi, dalga geçerek, "1882 Urabi Devrimi'nin liderleri sizden şüphelenmiş olabilir, ama bu sefer öyle bir şey olmaz."

"Acaba bütün bunların arkasında ne var?" diye sordu Muhammet Bahgat.

"Bu genç adamların hepsi tehlikeli," diye söze katıldı Zeyn el-Abidin Abdullah. "Başlarına gelenlere neden herkes bu kadar şaşırıyor?"

"Ama onlar devrim çocukları!"

"Bu devrimin bir parçası olduğunu iddia edip devrimin amaçlarına karşı olan bir sürü insan var," diye gülerek cevap verdi Zeyn el-Abidin. "Ben çocukken, geneleve gittiğimde, camiye gittiğimi söylerdim.

"Allah bu insanları affetsin," dedi Taha el-Garib. "İnsanları korkutmasını çok iyi biliyorlar, değil mi?"

Bu sohbetten birkaç gün sonra Kurunfula gelip yanıma oturdu. İçler acısı bir hali vardı. "Bütün bunlar ne anlama geliyor, bana söyler misin?" diye endişeyle sordu.

Ne demek istediğini çok iyi anlamıştım, ama anlamamış gibi davrandım.

"Buralarda birileri gizli bilgileri başkalarına iletiyor."

"Olabilir tabii," diye mırıldandım.

"Saçma!" diye bağırdı. Böyle olduğu apaçık. Herkes konuşuyor. Asıl önemli olan, bunları ileten kim?"

Bir an duraksadım. "Burayı benden daha iyi tanırsın," dedim.

"Çalışanlarımdan hiç kuşkum yok," dedi. "Arif Süleyman hayatını bile bana borçlu, İmam el-Favval da dini bütün bir adam, Guma da öyle..."

"Kenarda oturan yaşlı adamlar peki?"

Bunun üzerine bir süre onlara baktık. "Hayır!" dedi. "Zeyn el-Abidin sefil biri olabilir, ama yetkililerle de hiçbir işi olamaz. Hem kendi, yolsuzluğa o kadar karışmış durumda ki onlardan ölesiye korkar."

"Her gün buraya bir sürü insan geliyor," dedim, "onlara neredeyse hiç dikkat etmiyoruz."

İç geçirdi. "Dünyada hiçbir şey güvenli değil artık."

Bunu söyledikten sonra aynı kederli sessizlik kafenin üzerine çöktü. Kurunfula dönüp tekrar sandalyesine oturdu, cansız bir heykele benziyordu.

Gerçekten de, bizim yaşadığımız türden olaylar artık her gün oluyordu, ama bu olaylar aileden sayılan birilerinin başına geldiği zaman etkisi apayrı oluyordu. Her şeyden şüphelenir olmuştuk, masalardan ve duvarlardan bile. Anavatanımın içinde bulunduğu durum beni şaşkına çevirmişti. Bir sürü yanlış yola sapmış olmasına rağmen, gücü ve itibarı giderek artıyordu, devamlı olarak gelişiyor ve büyüyordu. İğneden rokete her türlü ürün burada üretiliyordu, insanlık tarihinde harika, yeni ve insancıl bir çığır açıyordu. Ama insanlar, sinek kadar değerleri olmayacak kadar zayıf ve ezik durumda ve kişisel haklarından, şereflerinden mahrum iseler, korkaklığın, ikiyüzlülüğün ve perişanlığın altında eziliyorlarsa, bütün bunlar ne işe yarardı?

Derken, görünürde hiçbir nedeni olmadan, Zeyn el-Abidin'in sigortası aniden attı. "O kadar bedbahtım ki," diye bağırdı. "Talihsizim, kendimi çaresiz hissediyorum. Doğduğum gün veya bu kahrolasıca kafeye geldiğim günün Allah belasını versin!"

Kurunfula onu kasıtlı olarak görmezden geldi.

"Ne yaptım ben?" diye devam etti. "Seni seviyorum. Bunun neresi yanlış? Niye her gün beni kötülüyorsun? Senin bu kadar üzgün olduğunu görmek beni öldürüyor, bunu anlamıyor musun? Neden? Benim sevgimi küçümseme. Sevgi küçümsenecek bir şey değildir. Ondan çok daha asil ve yüce bir şeydir. Senin için çok üzülüyorum, değerli hayatının geri kalan kısmını acımasız bir şekilde harcıyorsun. Sana gerçekten tapan tek kalbin benimki olduğunu neden görmezden geliyorsun?"

Kurunfula sessizliğini bozdu. "Öyle görünüyor ki," dedi, bizlere hitap ederek, "bu adamın benim üzüntüme saygı göstermeye hiç niyeti yok."

"Ben mi?" diye hemen karşılık verdi Zeyn el-Abidin. "Benim ayaktakımına, ikiyüzlülere, canilere, pezevenklere ve sahtekârlara bile saygım var, kendisine acıyarak üzüntüye saygı duymayı bana öğreten bir kadının ıstırabına nasıl saygı duymayayım ki? Benim kusuruma bakma lütfen! Dilediğin kadar ıstırap çek! Kaderine teslim ol, hayatının geri kalan bataklığında yuvarlan dur! Allah yardımcın olsun!"

"Başka bir yere gitsen" dedi Kurunfula, "daha iyi olacak herhalde."

"Gidecek başka yerim yok! Nereye gideyim? En azından burada, ara sıra küçük de olsa bir umut veren, çılgın bir yanılsama keşfedebilirim.

Bunu söyledikten sonra sakinleşmeye başladı, kısa sürede normale döndü. Çok mahcup bir hali vardı. Hezeyanının üstünü örtmek istercesine, bir askere yakışır bir resmiyetle ayağa kalktı, Kurunfula'ya baktı ve özür diledi. Onun karşısında eğildikten sonra tekrar oturdu, nargilesini tüttürmeye başladı.

Sonra keskin soğuğu ve uzun geceleri ile kış geldi. Gençlerin kışın bile, yani akademik yıl boyunca, bir saatliğine bile olsa burada buluştuklarını hatırladım. Kendi kendime, onlar olmayınca kafenin dayanılmaz bir yer olduğunu düşündüm. Şimdi geriye bir tek, hapiste olan diğer müşterileri tamamıyla unutmuş olan yaşlılar kalmıştı; işte oradalar, kendilerine has sıkıntılara gömülerek terörü ve siyaseti görmezden gelmeye çalışıyorlar. Göründüğü kadarıyla tek işleri, orada burada oturmak ve son saatlerinin gelmesini beklemek. Şimdi eski güzel günlerinin geçmişte kalmış olmasına üzülüyorlar. Tuhaf reçeteleri değiş tokuş etmekteki tek gizli amaçları, ölümle olan randevularını biraz olsun ertelemek.

"'Ye, iç, mutlu ol' der eskiler. Hayat için en iyi slogan bu."

"Ağzınızı bir bardak su ile çalkalayın! Suyun içine yarım limon sıkarsanız daha da iyi olur."

"Dediklerine göre, eski zamanlarda bir filozof, bu kadar limonları varken Mısırlıların nasıl olup da hastalandıklarına çok şaşırırmış."

"En son tıbbi araştırmalara göre, merdiven çıkmak kalbe iyi geliyormuş."

"Yürümek de çok iyi gelir."

"Seks de iyiymiş, öyle derler."

"O zaman kötü gelen ne?"

"Siyaset, tutuklanma ve hapsedilme haberleri ve değerli insanlarla aynı dönemde yaşamak zorunda olmak."

"Yoğurt ve meyve de müthiş. Petek balına gelince, onu tarif etmeye kelimeler yetmez."

"Ve kahkaha. Kahkahayı unutmayalım."

"Gece yatmadan hemen önce bir bardak soğutulmuş şarap."

"Hormonları da yabana atmamak lazım."

"Bir de, kötü haberlere karşı bir tedbir olarak, bir uyku hapı."

"Ama her şeyden önce, Kuran okumak..."

Evet, gençler burada olmayınca, kafenin atmosferi gerçekten çekilmez oluyor. Kurunfula bile benim ne kadar hüzünlü olduğumun farkında değil. Dostluğun güçlü bir şey olduğunu ve benim susuzluğumun aşk benzeri bir şey olduğunu anlamıyor. Burada tek başıma oturuyorum, o sessiz, hareketsiz sandalyelere bakarken sıkıntı ve yalnızlık çekiyorum. Bu arada kalbim özlemle ve derin bir üzüntüyle dolu. Genelde o sandalyelerde oturan gençlerle konuşmayı ve sahip oldukları o saf coşku, yaratıcılık ve kutsal ıstırapla yüklü olmayı ne kadar özledim.

Bir akşam kafeye vardığımda, Kurunfula'yı alışılmadık bir şekilde güler yüzlü ve mutlu gördüm. Buna şaşırdım, içimi bir umut dalgasının kapladığını hissettim. Hızla içeriye

daldım ve nice zamandır kayıp olan dostlarımla yüz yüze geldim. Hepsi oradaydı: Zeynep, İsmail, Hilmi ve bir iki kişi daha. Sıcak bir şekilde birbirimize sarıldık ve Kurunfula'nın kahkahası bizi kutsadı. Normalde sorulacak olan nerede, nasıl ve neden türünden soruları sıralamak yerine, birbirimize şefkat dolu sözler söyleyip durduk. Ancak yine de, Halit Safvan adından, bir şekilde gündelik hayatlarımızın kaçınılmaz bir simgesi haline gelen o isimden söz edip duruluyordu.

"Bir düşün," dedi bana Kurunfula, "kış başında bir yanlış anlama olmuş, Hilmi'nin masumiyeti ancak bir sonraki yaz başında anlaşılmış. Başka bir şey sorma. Yalnız bir düşün... Neyse, bu konuda yapacak bir şey yok."

"Ama aynı zamanda da," diye önerdim, "bu kafede kocaman bir kulak olduğunu da düşünelim!"

Böylece mümkün olduğu kadar siyasetten uzak durmaya karar verdik.

"Eğer ulusal önem taşıyan konulardan hiçbir şekilde kaçınamıyorsak," diye tekrar bir öneride bulundum, "bunu Bay Halit Safvan'ın burada bizimle beraber oturduğunu düşünerek yapalım."

Ancak bu sefer kaybedilenler, geçen seferkinden daha da elle tutulur türdendi. Hepsi zayıflamıştı, sanki uzatmalı bir orucu yeni tamamlamışlardı. Yüz ifadeleri hem hüzünlü hem de alaycıydı; dudaklarının köşesinde bastırılmış bariz bir öfke vardı. Sohbet biraz koyulaştıktan sonra, bu gizli duyguların dış belirtileri kayboluyor, gençlerin kendi düşünceleri ve görüşleri açığa çıkıyordu. Ancak yüzlerindeki tül kalkınca, geriye bir tek dermansızlık ve toplumdan yabancılaşma duygusu kalıyordu. Zeynep ile İsmail arasındaki uzun süreli ilişki bile, ilk anda görünür olmayan bir hastalığın etkisinden mustaripti; bu da bende derin bir keder duygusunun yanı sıra, birçok soru uyandırıyordu. Hey Tanrım, dedim kendi kendime, cehennem zebanileri bütün dikkatlerini, yeni düşüncelere ve

onları gerçekleştirme iradesine sahip olan insanlara çevirmişler. Peki ama, bütün bunlar ne anlama geliyor?

Bir defasında Kurunfula gelip yanıma oturdu. Memnun görünüyordu, ama tamamıyla mutlu da değildi. Artık sadece bana söyleyeceği bir şeyleri olduğunda gelip yanıma oturduğunu anlamıştım.

"Tanrı'ya dua edelim de," dedim, sohbeti açmak için, "böyle bir şey bir daha olmasın."

"Evet," dedi, hüzünle, "O'na bayağı bir dua etmeniz gerekecek. Dua etmişken, bir yandan da O'nun merhametinin ve adaletinin elle tutulabilir bir işaretine ne kadar umutsuzca ihtiyacımız olduğunu da O'na söylersiniz."

"Haberler nasıl?"

"Kollarıma dönen kişi, eskisinin bir gölgesi sanki. Hilmi Hamada nereye gitti?"

"Sağlığı mı yani? Ama hepsi aynı şeyi yaşadı. Hepsi birkaç gün içinde sağlığını geri kazanacaktır."

"Belki de Hilmi Hamada'nın ne kadar gururlu ve cesur bir genç olduğunun farkında değilsiniz. Onun gibiler genelde başkalarından daha çok acı çekerler." Gözlerimin içine baktı. "Mutlu olma yeteneğini tamamıyla kaybetmiş durumda!"

Ne demek istediğini anlamadım.

"Mutlu olma yeteneğini tamamıyla kaybetmiş durumda," diye tekrar etti.

"Belki de biraz fazla karamsarsın."

"Hayır, değilim," diye cevap verdi. "Durum bunu gerektirmeseydi, bu kadar mutsuz olmazdım. Derin bir şekilde iç geçirdi. "Bu kafenin sahibi olalı beri," diye devam etti, "burayla yakından ilgilendim; yerler, duvarlar, mobilyalar, her şeyin böyle olmasının tek nedeni, her şeyle yakından meşgul olmam. Şimdi bu insanlar kendi kanlarından, canlarından olan insanlara işkence yapıyorlar. Allah onları kahretsin!" Kolumu yakaladı. "Gel, beraberce uygarlığa tükürelim!"

Uzun bir süre boyunca, elde ettiğimiz büyük başarılara duyduğum hayranlıkla, korkuya ve paniğe başvurulmasının bende yarattığı tiksinme duygusu arasında gidip geldim. Muhteşem eserimizi bu iğrenç mikroptan kurtarmanın bir yolunu bulamıyordum.

Bir gün başka bir haberi bizimle paylaşan kişi Zeyn el-Abidin oldu. "Ufukta karanlık bulutlar görünüyor," dedi. Yabancı haberleri dinler ve çok defa az bulunur bilgiler yakalardı.

Filistinlilerin baskınlarını ve İsrail'in misilleme sözünü konuştuk.

"Bu gidişle," diye devam etti, "bu sene veya gelecek sene bir savaş olacağa benzer."

Hepimizin silahlı kuvvetlerimize tam bir inancı vardı.

Taha el-Garib, "Endişe edecek bir şey yok," diye görüşünü belirtti, "tabii, işin içine Amerika karışmazsa."

O sohbet orada noktalanmıştı. O dönemde ortamı bozan tek şey, Hilmi Hamada'nın sebep olduğu ve uzun süreli aşk ilişkisini neredeyse bitiren, geçici bir fırtınaydı. Kurunfula'nın kendisine fazlasıyla sevecen davrandığı ve bunun kendisine olan saygısına zarar verdiği düşüncesine kapıldı. Bu çeşit bir şımartılmayı şiddetle reddediyordu ve kafeden ayrılmaya karar verdi. Ama arkadaşları onu tutup böyle yapmamaya kendisini ikna etmeyi başardılar. Zavallı Kurunfula şaşkına döndü. Ondan özür dilemeye başladı, ama yaptığı yanlışın ne olduğu konusunda pek bir fikri yoktu.

"Devamlı olarak aynı nakaratı duymaya dayanamıyorum," dedi sinirle ve sonra da öfkelendi. "İnsanların devamlı olarak ağlamaklı olmasından nefret ediyorum." Sonra, daha da büyük bir öfkeyle, "Artık hiçbir şeye dayanamıyorum," dedi.

Herkes bu problemi genel duruma ilişkin bir alamet olarak gördü; ortalık sakinleşene kadar, işleri daha da karmaşık hale getirecek şeyler söylemekten kaçınmak için büyük gay-

ret sarf ettik. Söylemeye ne hacet, Zeyn el-Abidin bu durumdan çok mutlu oldu ama bunun onun amacına hiçbir yararı da dokunmadı. Hilmi Hamada'nın kızgınlığı çok uzun sürmedi, hatta öfkesinin taşmasına izin verdiği için pişmanlık bile hissediyor olabilirdi. Kurunfula olanlardan çok etkilenmişti, ama tek kelime söylemiyordu.

"Bu, hiç beklemediğim bir şeydi," diye kulağıma fısıldadı.

"Acaba," diye endişeyle sordum, "bana ondan söz ettiğini anlamış olabilir mi?"

Başını salladı.

"Daha önce hiç böyle davrandığı oldu mu?"

"Hayır, bu ilkti ve sonuncusu olduğunu umuyor, bunun için dua ediyorum."

"Belki de bu kadar çok şikâyet etmekten ve hüzünlenmekten vazgeçsen iyi olurdu."

"Onun ne kadar zavallı bir durumda olduğunu," diye iç geçirdi, "bir bilsen."

Sonra, baharın ortasında üçüncü defa ortadan kayboldular.

Bu sefer soru soran da, aşırı tepki gösteren de olmadı. Birbirimize bakmakla yetindik, başlarımızı salladık ve anlamsız bir şeyler geveledik.

"Her zamanki hikâye."

"Aynı nedenler."

"Aynı sonuçlar."

"Düşünmeye bile değmez."

Kurunfula uzun bir süre sandalyesinde sessizce oturdu. Sonra uzun bir kahkaha krizine tutuldu, gözlerinden yaşlar boşandı. Hepimiz, oturduğumuz yerlerden sessizce ona baktık.

"Hadi!" dedi. "Gülün, gülün!" Küçük bir mendille gözlerini sildi. "Neden gülmüyorsunuz?" diye devam etti. "Gülmek ağlamaktan çok daha etkili bir şey; sağlık için de daha iyi zaten. Kalplerinizin derinliklerinden gülün; bu neşeli sokak üzerindeki bütün barların sahipleri bizi duyana kadar gülün." Bir an sustu. "Bu olaylar güneşin doğuşu ve batışı kadar düzenli yaşanırsa," diye devam etti, "kederli olmaya nasıl devam edebiliriz ki? Geri gelecekler ve birer hayalet gibi aramızda oturacaklar. Geldikleri zaman buraya 'Hayalet Kafe' adını vereceğim, yemin ederim."

Arif Süleyman'a baktı. "Saygıdeğer müşterilerimizin hepsine birer bardak şarap ver, burada olmayan arkadaşlarımızın şerefine içelim."

Akşamın geri kalan kısmı tam bir moral bozukluğu içerisinde geçti.

Her şeye rağmen, ülkemizi genelde etkileyen büyük olayların yanında basit kişisel meseleler gibi görünen küçük endişelerimizi bir yana koyduk. Dedikodular dolaşmaya başladı, derken birdenbire Mısır ordusu topyekûn Sina'ya doğru yol almaya başladı. Ülkenin her yerinde savaş yeminleri edildi. Hiçbirimiz, silahlı kuvvetlerimizin başarılı olacağından şüphe duymuyordu, ama...

"Amerika, asıl düşman o işte."

"Eğer ordu saldırıya geçmeye karar verirse, üzerimize yağmur gibi uyarı yağacak."

"Altıncı Filo'yu buraya kaydıracaklar."

"Nil deltasına füzeler fırlatılacak."

"O zaman bağımsızlığımız tehlikeye girmeyecek mi?"

Gerçekten de, hiçbirimizin silahlı kuvvetlerimizle ilgili bir şüphesi yoktu. Bazı vatandaşlık değerleri gözlerimizin önünde çökmüş ve halkımın elleri kirlenmiş olabilir, ama silahlı kuvvetlerimizden hiçbir zaman şüphe duymadık. Tabii ki, bu görüşün saf yönleri yok değildi, ama hepimiz büyülenmiş gibiydik ve işlerin yoluna gireceğinden emindik. Birbirinin ar-

dı sıra gelen kölelik ve aşağılanma dönemlerini sona erdiren ulusal idareye ilişkin ilk hakiki tecrübeyi sorgulama yeteneğine sahip değildik belli ki.

Dolayısıyla çok uzun bir süre bu coşkuya ve heyecana sıkıca tutunmaya devam ettik. Ama sonra uyandığımızda hâlâ azametimizin fikri ile mest olan kafamıza indirilen acımasız çekiç darbelerine katlanmaktan başka bir seçeneğimiz kalmadı.

En yaşlımız olan Taha el-Garib'in tepkisini hiçbir zaman unutamayacağım.

"İşte, ölüme yakınım," diye homurdandı, yüz ifadesi acı doluydu. "Aşağı yukarı bir hafta içinde ölmüş olacağım. Allahım, hey Allahım, neden bu işi bu kadar geciktirdin? Eğer biraz hızlandırsaydın bu kapkara günlere tanık olmak zorunda kalmayacaktım."

Masum halkımızın yürekleri üzüntüyle dağlandı. Hayattaki tek umudumuz, bir saldırı daha gerçekleştirilmesi ve kaybedilen toprakların geri alınmasıydı. Her şeye rağmen, bazı insanların hâlâ bu anın tadını çıkarmakta olduğunu görüyordum. O noktada, içinde bulunduğumuz mücadelenin sadece vatanımıza sadakat meselesi olmadığını anlamaya başladım; ülkenin yaşadığı en karanlık anlarda bile bu ulusal gayret, çıkarlara ve inançlara dayanan başka bir çatışma tarafından asıl amacından saptırılabiliyordu. Haziran 1967 Savaşı, bir Arap ulusu için yenilgi demekken, başka Araplar için zafer olmuştu. Hem çeşitli tatsız gerçeklerin üzerindeki örtüyü çekip almış, hem de sadece Araplarla İsrail arasında değil, Arapların kendi aralarında da geniş çaplı bir mücadelenin başlamasına neden olmuştu.

Haziran Savaşı'ndan birkaç hafta sonra arkadaşlarımız kafeye geri geldi; daha doğrusu İsmail el-Şeyh, Zeynep Diyab ve

iki kişi daha geldi. Ulusal düzeyde yaşanan bu kadar büyük bir üzüntünün ortasında bile, dönüşleri kısa süreli bir mutluluk kaynağı oldu. Herkes sıcak bir şekilde kucaklaştı.

"İşte buradayız, döndük" diye bağırdı İsmail el-Şeyh, sonra sesini daha da yükseltti: "Halit Safvan'ı tutukladılar!"

"Bir sürü insan hükümetteki görevinden alınıp doğrudan doğruya hapishaneye nakledildi," diye yorumda bulundu Muhammet Bahgat.

Kurunfula masanın arkasında, ayaktaydı. "Hilmi nerede?" diye sordu.

Kimse cevap vermedi.

"O nerede?" diye tekrar sordu kızgınlıkla, ısrarla. "Neden sizinle beraber gelmedi?"

Hâlâ kimse bir şey demiyordu. Ona bakmaktan kaçınıyorlardı.

"Ne oldu?" diye bağırdı. "Konuşamıyor musunuz, ne oldu?"

Kimse konuşmayınca, ne olduğunu anladı.

"Hayır, hayır!" diye bağırdı. İsmail'e baktı. "İsmail, bir şeyler söyle, ne olursa olsun, lütfen..."

Mide spazmı geçirmiş biri gibi masanın üzerine eğildi, bir şey demeden bir süre orada kaldı. Sonra başını kaldırdı. "Esirgeyen Allahım, merhamet et... merhamet et!"

Arif Süleyman onu yakalayıp dışarı götürmeseydi olduğu yere çökecekti.

"Sorgulama sırasında öldüğünü söylüyorlar," dedi İsmail, Kurunfula gittikten sonra.

"Yani öldürüldü," diye ekledi Zeynep.

Haziran Savaşı'nı izleyen o günlerde mutluluk gibi üzüntü de kısa zamanda unutuldu. Kurunfula'ya baş sağlığı diledim, ama ne dediğimi tam anlamıyor gibiydi.

Böylece bu beklenmedik gelgit dalgası giderek büyüdü. Hepimiz tekrar haberleri seyretmeye ve gevezelik yapmaya başladık. Birbirini izleyen günlerde eziyetli bir şekilde de ol-

sa yolumuzu bulurken, bütün yükü omuzlarımıza aldık ve yorgun, sendeleyen adımlarla ilerledik. Yalnızlık ve yalıtılmışlık duygusundan korunmak için birbirimize dayandık. Kendimizi koruma konusunda sanki bir dizi karar almış gibiydik: Görünmeyen darbelere karşı birbirimize tutunuyorduk, potansiyel tehlikeler karşısında görüşlerimizi paylaşıyorduk; bizi ezen çaresizlik karşısında tüyler ürpertici, kinayeli şakalar yapıyorduk; büyük hataları kabul ederken de ateşli itiraflara kendimizi kaptırıyorduk; korkunç sorumluluk yükü karşısında kendi kendimize eziyet ediyorduk; genel anlamda ezici olan atmosferden kaçınmak için de sahte hayallere dalıyorduk. Saatler birbirini kovalarken, bitmez tükenmez karanlık diyarlarda ilerlemeye çalışırken kendimizi uçurumun kenarında buluyorduk, ama bir an bile seçtiğimiz yoldan sapmadık.

Kafenin sakinleri arasında, bu öldürücü saldırıya en iyi şekilde dayanmayı başaranlar garson İmam el-Favval ile lostracı Guma'ydı. Her ikisi de yenilginin gerçek olduğunu kabul etmeyi inatla reddediyor, radyonun söylediklerine inanmaya devam ediyorlardı. Hâlâ Zafer Günü hayalleri kuruyorlardı. Ama zaman geçtikçe felaket duyguları dağılmaya, yerini gündelik meselelere bırakmaya başladı. Zamanla daha ilgisiz bir tavır takınmaya başladılar ama her ikisinin de içinde bir yerlerde, olan bitenden kaynaklanan bir üzüntünün izleri vardı.

Yaşlılardan oluşan grup geçmişe dönmeye karar vermişti.

"Uzun tarihimiz boyunca asla böyle zavallı bir duruma düşmemiştik."

"En azından geçmişte yasalar bizim için bir sığınak teşkil ediyordu. Tek ihtiyacımız oydu."

"En korkunç baskı dönemlerinde bile, muhalefetin sesi duyulurdu."

"Geçmişteki o şanlı günleri, mücadele, meydan okuma ve fedakârlık dolu günleri kim unutabilir ki?"

Giderek daha uzak bir geçmişe dönüyorlardı, sonuçta yedinci yüzyılda, halife Ömer ibn el-Hattab ile peygamberin kendisine kadar ulaştılar. Geçmişi zorla canlandırmak için birbirleriyle yarıştılar, şimdiki zamanı unutmak için geçmişin şanını kullanmaya uğraşıp durdular.

Zeyn el-Abidin Abdullah, merak ve aşağılama karışımı bir duygu içerisinde bu konuşmaları dinliyordu. "Çözümün yattığı tek bir ülke var" dedi, görüşünü bizimle paylaşıyor olmanın verdiği gururla, "o da Amerika."

Bunu duyunca konuya ilgi gösteren şarap garsonu Arif Süleyman bu fikre katıldığını belirtti.

"Her şeye tekrar sıfırdan başlamak gerekecek," diye ilan etti, coşkulu bir el hareketiyle. "Yaşamakta olduğumuz bu nekahat dönemi, ölümden önceki son çırpınışlardan başka bir şey değil."

Geçmişe tamamıyla kendini kaptırmayan ve Amerika'dan herhangi bir iyi niyet gösterisi beklemeyen yalnızca gençlerdi. Haziran 1967 yenilgisinin darbesini atlattıktan sonra, yavaş yavaş mümkün olduğunca geniş kapsamlı, yeni bir mücadeleden, ilerici güçlerle emperyalizm arasında dünya çapında gerçekleşecek bir çatışmadan söz etmeye başladılar. İnsanların riskli bir geleceğe hazırlıklı olmaları gerektiğini söylediler; toplumun temel dokusunda köklü değişimlerden söz ettiler, falan filan.

Büyük çaplı meseleler dışında ilgimi en çok çeken şey, Zeynep Diyab ile İsmail el-Şeyh arasındaki ilişkideki gözle görünür değişimdi. Sanki bilinmeyen bir hastalık yüreklerine sinmişti, birbirlerine neredeyse yabancıymış gibi davranmalarına neden oluyordu. Birbirlerine eskiden hissettikleri aşkı kesin bir şekilde gömdükleri, hayatları ve kederlerini yanlarına alarak yollarına ayrı olarak devam etmeye karar verdikleri sonucuna vardım. Bütün bunlar da, Zeynep'in aslında Hilmi Hamada'ya âşık olduğuna dair görüşüme dönmeme neden oldu. Zaman geçtikçe buna gitgide daha çok inandım.

Kurunfula'nın eski enerjisine kavuşuyor olduğunu fark edince çok sevindim. Çoğu zaman sessizdi, yalnız başına zaman geçiriyordu. Konuştuklarımızı dinliyordu ama kendini tartışmaların dışında tutuyordu. Artık daha vakur ve daha yaşlı görünmeye başlamıştı.

Zaman geçti, bazı yüzler kayboldu, başkaları da bir vardı bir yoktu. Şu ana kadar pek büyük değişiklik olmadı. Son zamanlarda olaylar öyle bir şekilde gelişti ki, Karnak Kafe'nin bazı müdavimleriyle olan ilişkilerim daha da güçlendi. Onlardan daha önce hiç bilmediğim şeyler öğrendim. Hem olanlara hem de insanların yüreklerine dair sırları şimdi biliyorum ve bardağın dibini gördüm.

İsmail El-Şeyh

Evet, daha önceden bilmediğim şeyler öğrendim. Onunla tanıştığım ilk günden itibaren, İsmail el-Şeyh'i ilginç bulmuştum. İri yapılı bir adamdı, geniş ve keskin yüz hatlarına sahipti. Tek bir takım elbisesi vardı, yaz kış onu giyerdi. Yazın ceketini giymezdi, kışın da bir kazağın üstüne giyerdi. Fakir olduğu belliydi, ama saygımızı kazanmasını bilmişti. Ara sıra hapiste geçirdiği dönemlere rağmen, yakın zaman önce hukuktan mezun olmayı başarmıştı.

"Çok fakir bir mahalleden geliyorum," dedi bana. "Hüseyniye Mahallesi'nde Dabas Sokağı'nı duydun mu hiç? Babam oradaki bir ciğercide çalışıyor, annem de seyyar satıcı, Ramazan Bayramı'nda ailelerinin mezarlarını ziyaret eden insanlara tatlı fesleğen ile palmiye yaprakları satar. Erkek kardeşlerimin biri kasap çırağı, biri arabacı, biri de ayakkabı tamircisi. Evimiz tek odalı, sosyal konutların avlusuna bakıyor. Binanın tamamı elliden fazla insandan oluşan kocaman bir aile gibidir. Banyo yok, su da yok. Tek bir tuvalet var, avlunun bir köşesinde, oraya bidonla su taşırız. Bütün kadınlar avluda toplanır; bazen kadın erkek beraber toplanılır. Orada dedikodu yapılır, şakalar anlatılır, bazen hakaretler ve yumruklar da yağar. Yemek yerler, dua ederler."

Kaşlarını çattı. "Dabas Sokağı'nda bugüne kadar pek bir şey değişmemiştir," dedi, sonra söylediğini düzeltti. "Hayır, yanlış söyledim. Okullar benim gibi insanlara kapılarını açmaya başladılar. Bu, inkâr edilemez bir nimet." Okula giden çocuklardan biri de bendim, ama babam benim başarısız olacağımı umuyordu; kardeşlerim gibi beni bir esnafa çırak verip benden kurtulmaya hevesliydi. Ama ben derslerimde ba-

şarılı oldum ve lise diplomamı alarak onun planlarını bozdum. Böylece hukuk fakültesine yazılabildim. Bundan sonra babamın hali tavrı değişti, benimle gurur duymaya, bana hayranlık beslemeye başladı. Oğlu gerçekten savcı olabilir mi diye düşünmeye başladı. Bizim oralarda iyi bilinen iki memuriyet vardır; biri polislik, diğeri de savcılıktır. Tahmin edeceğiniz üzere, insanlar bu iki meslekten insanla da muhatap olmak zorundadır. Annem, kendi deyişiyle "gözlerini satmak zorunda kalsa bile" eğitimime devam etmem için baş koydu. Bir üniversite öğrencisine yakışacak bir takım elbise almak Allah bilir ona kaça patlamıştır. Ama o elbise, onun için adeta iyi bakılması gereken bir mülktü; tamir edilebilir, yenilenebilir, hatta yerine başkası alınabilirdi ama asla onsuz yapılamazdı."

Bir an duraksadı. "Bugünlerde ortalıkta okula giden birçok kız ve erkek çocuk var," diye kızgınlıkla devam etti, "ama gelecekleri, ulusların devamlı birbirlerine paslayıp durduğu bir sorundur."

1952 Devrimi gerçekleştiğinde, İsmail el-Şeyh üç yaşındaymış. Dolayısıyla her anlamda bir "devrim çocuğu" idi. Bunu göz önünde tutunca, bu kadar korkunç bir davranışa maruz kalmış olmasına şaşırdığımı gizlemedim. "Senin bir komünist," dedim, "ya da Müslüman Kardeşler'in bir üyesi olduğun öne sürüldü."

"İkisi de değilim," diye cevap verdi. "Benim bağlı olduğum tek şey, Temmuz 1952 Devrimi'dir. Ama günümüzdeki duruma gelince..." Sustu ve başını sallamaya başladı, ne diyeceğini bilemez gibi görünüyordu. "Uzun bir süre boyunca," diye devam etti, "Mısır tarihinin 23 Temmuz 1952 tarihinde başladığını düşündüm. Ama Haziran 1967 Savaşı'ndan beri o tarihten daha öncesine bakmaya başladım."

İsmail Mısır sosyalizmine inandığını kabul etti. İnancı bu nedenle sarsılmamıştı.

"Peki, sosyalist fikirlerin ne oldu şimdi?" diye sordum.

"Birçok insan, yenilgimizin nedeniymiş gibi, hırslarını

sosyalizmden çıkarmayı uygun gördü. Ama bizim asıl anlamamız gereken, hakiki sosyalizmin hayatlarımızda hiçbir zaman yer almamış olduğudur. Onun için bu kavramı desteklemekten vazgeçmedim, ama şu ana kadar onu uygulayan insanlardan kurtulmayı da çok isterdim. Hilmi Hamada –huzur içinde yatsın– ta başından beri bunun farkındaydı."

"Nasıl olur?"

"Komünistti."

"O halde grubunuzda yabancılar da vardı?"

"Evet ama, yanlış bir şey yapmadık ki!"

Bana Zeynep hakkında çok şey anlattı. "Onu, beraber büyüdüğümüz o sokaktan, çocukluğumdan beri tanırım. O da aynı sosyal konutta yaşıyor. Beraber oyun oynardık, bunun için de dayak yerdik. Sonra o büyüdü ve genç bir kadın haline geldi. Fiziksel olarak gelişti; ne zaman bir yerlerden geçse genç erkeklerin dikkatini çekerdi. Gençliğin verdiği heyecanla onu korumayı üstüme aldım, mahallemizdeki çetelerle ilgili eski hikâyelerden cesaret aldım. İkimiz de lisedeyken, casuslar ve gelenekler hayatımıza müdahale edip durdu, ama aşkımız güçlüydü. Birbirimize hissettiğimiz gerçek duygular ortaya çıktı ve herkes birbirimize âşık olduğumuzu kabul etmek zorunda kaldı. Üniversiteye gidince nihayet biraz olsun özgürlüğe kavuştuk. Nişanlandığımızı açıkladık ama, ikimiz de evliliği nihai bir sığınak olarak gördüğümüz için evlenmeden önce biraz beklemeye karar verdik. Şimdi de, rüyalarımız bir hiçle sonuçlandı, her şey ölüyor..."

Üniversitede hayalini bile kuramadıkları bir özgürlüğe kavuştuklarını anlattı. Öğrencilik günleri, Dabas Sokağı'ndayken ikisinin de hareketlerini düzenleyen türden, otoriter bir ahlakçılığa maruz olmamıştı. Dabas Sokağı'nda en ufak bir yokluk veya gecikme için geçerli bir nedenleri veya bahaneleri olmak zorundaydı. Yeni edindikleri bu özgürlük sayesinde bir sürü zamanı beraber geçirebilmişler, birbirlerinin arkadaşlarıyla tanışmışlardı. Zeynep, İsmail El-Şeyh'e ka-

tılıp Karnak Kafe'nin müdavimlerinden biri haline gelmişti; İsmail El-Şeyh tutuklanınca Zeynep de tutuklanmıştı. Zeynep'in kişiliği, İsmail El-Şeyh'in hiç beklemediği bir şekilde gelişmişti.

"Seks konusu, peşimizi bırakmadı" diye gülerek devam etti. "Uzun bir süre etrafında dolandık, bu konuda ne yapacağımızı bilemedik. İkimiz de, çevremizdeki bir sürü şeyin o kadar moda olan serbest aşk deneylerine kendimizi bırakmaya bizi teşvik ettiğinin farkındaydık.

'Birbirimize âşığız,' dedim ona bir gün ve sımsıkı sarıldım, 'buna şüphe yok. Evleneceğimiz kesin. Bu durumda, ne dersin?'

'Yapmayacağıma dair babama söz verdim,' diye cevap verdi.

'Ama bu saçma!' dedim. 'Bunun bir anlamı yok ki. İnsanlar ne diyor, duymuyor musun?'

'Ben bundan pek emin değilim,' diye inatla cevap verdi, 've sen de değilsin!'

Sonuçta ikimiz de bu konuda oldukça acı çektik."

Peki İsmail ne ölçüde gerçek bir devrimci diye kendi kendime sordum. Dini inancını saklamaya çalışmıyor, dolayısıyla değişik türden bir devrimci. Cinsel özgürlük konusundaki düşüncelerini öğrenmek istiyordum, ama Zeynep'in sırlarına burnumu sokuyormuşum gibi görünmekten korkuyordum. Bunu göz önünde tutarak, onu herkesin bilmesini istemediği şeyleri açıklamasına neden olabilecek bir yola itmek istemedim.

"Genelde herkesin bu konuda inanageldiği şeylere rağmen," dedi, "gerçek aşk, baştan çıkarılmaya karşı bir siper oluşturabilir."

Bana bir şey daha söyledi, onu hiçbir zaman unutmayacağım.

"Hapisteyken müthiş bir kayıp duygusu hissettik, bu da birbirimize hissettiğimiz aşkı temelden sarsmayı başardı."

Bu da bana, bir insanın hayatındaki çok karışık dönemle-

ri, cinsellikle ilgili, neredeyse deliliğe meyleden yardım çağrılarının izlediğini hatırlattı. Bütün bunlar ne anlama geliyor diye düşündüm. Ama konuya dönme konusunda isteksiz görünüyordu, ben de konuyu değiştirdim.

"Peki ya Hilmi Hamada?" diye sordum.

"Gelenekleri ihlal edip durdu ve bunu daima hararetle yaptı."

"Seninle aynı geçmişe mi sahipti?"

"Hayır, tabii ki hayır! Babası İngilizce öğretmeniydi, büyükbabası da demiryollarında çalışmıştı."

"Kurunfula'ya gerçekten âşık mıydı?"

"Tabii," diye cevap verdi, "bundan hiç şüphem yok. Bu kafeyi bulmamız rastlantı sonucu olmuş olabilir, ama buraya geri gelme konusunda ısrar eden oydu. Onun 'O kadının kafesine gidelim gene. Çok çekici bir kadın, fark etmedin mi?' dediğini hatırlıyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse, biz de buraya tekrar gelmek istiyorduk, çünkü onu bir dost olarak sevmiştik."

Kurunfula'nın çekiciliği konusunda benim de şüphem yoktu, zira ben de onun sihrine kendimi kaptırmıştım. Ama bütün bunlar, Hilmi Hamada'nın Zeynep'e âşık olduğuna dair o güçlü izlenimimi çürütmeye yeterli miydi? Kendi kendime, gerçek duygularını saklamak için Kurunfula'ya olan aşkını öne çıkarmış olabilir mi diye sordum.

"Evet, Kurunfula'yı gerçekten sevdi. Gerçi onu sevmek için tamamen masum nedenlere sahip olmayabilir. Onun aradığı, gerçek aşk değil de ona çok yakın olan bir duygu olabilirdi. Ama yine de ona sadıktı ve ona gerçek anlamda şefkat gösteriyordu. Kurunfula'nın duygularından kolaylıkla istifade edebilirdi, ama bu dürtüye hiçbir zaman teslim olmadı. Davranışının idealist bir yönü de vardı. Ama bunların ötesinde mali durumu çok iyiydi; benim de, Zeynep'in de genel kültürü, onun kütüphanesinden ödünç aldığımız kitaplar sayesinde gelişti."

"Kurunfula'nın o görkemli geçmişine sempati duymuş olabilir mi?"

"Hepimiz burada oturup onun konuşmalarını dinler ve inanır gibi görünürdük," diye gülerek cevap verdi. "Aslında Hilmi söylediklerinin tek kelimesine inanmıyordu. Biz onu şimdiki haliyle sevmiştik. Aslında Hilmi, sanatını modernleştirmiş olduğuna ve mesleğinin örnek alınabilecek bir şekilde davranan tek temsilcisi olduğuna dair iddialarıyla dalga geçiyordu."

"Hem sanatı hem de ahlakı açısından," dedim, tarafsız bir gözlemci olarak, "kesinlikle örnek alınması gereken birisiydi."

"Hilmi'yi buna ikna etmek için artık çok geç" diye cevap verdi.

Peki, İsmail el-Şeyh neden tutuklanmıştı? Daha önce olduğu gibi, bu soruya cevap vermeyeceğinden korkuyordum, ama şartların kökten değişimi onun da farklı bir tavır takınmasına neden olmuş gibi görünüyordu.

"Geceydi," dedi. "Avludaki bir bankta uyuyordum. İlkbaharda ve sonbaharda hep öyle yaparım ki odada babam uyuyabilsin. Derin bir uykuya dalmışım. Derken gün ışığının uykuma bir rüya gibi sızmaya çalıştığını fark ettim. Birileri beni şiddetle sarsıyordu. Uyandım, gözlerimi açtım ama çok kuvvetli bir ışığın yüzüme tutulmasıyla gözlerim görmez oldu. Sıçradım ve oturdum.

'El-Şeyhler'in evi nerede?' diye sordu bir ses.

'Burası,' dedim. 'Ne istiyorsunuz? Ben oğlu İsmail'im.'

'Güzel,' dedi o ses.

Elektrik feneri söndü ve her şey karanlığa gömüldü. Bir süre sonra insanları seçmeye başladım.

'Bizimle gel.'

'Siz kimsiniz?'

'Endişe etmene gerek yok, polisiz.'

'Ne istiyorsunuz?'

'Birkaç soruya cevap vermen lazım. Gün ağarmadan evine dönmüş olursun.'

'Babama söyleyeyim o zaman, bir de üzerime elbisemi giyeyim.'

'Gerek yok.'

Bir el omzumu yakaladı, ben de boyun eğdim. Üzerimde gecelikle ve yalınayak olarak dışarıya zorla yürütüldüm, bir arabaya bindirildim. İki yanıma birer adam oturdu. Kapkaranlık olmasına rağmen gözlerimi ve ellerimi bağladılar. Bir tek dizlerim bağlı değildi.

'Ben bir şey yapmadım ki, bana neden böyle davranıyorsunuz?' diye sordum.

'Kes sesini!'

'Beni bir yetkiliye götürün, göreceksiniz.'

'Zaten oraya gidiyorsun.'

Bunu duyunca ölesiye bir korkuya kapıldım. Bana nasıl bir suçlamanın getirilebileceğini düşünmeye başladım. Komünist değildim, Müslüman Kardeşler'e üye değildim, feodalizm taraftarı da değildim. Bilinçlenmeye başladığım andan itibaren, kendi dönemim olarak kabul ettiğim o tarihi dönemin şanını lekeleyebilecek tek bir kelime dahi etmemiştim.

Araba bir yerlerde durdu ve dışarı çıkartıldım. İki adam kollarıma girdi, gözlerim kapalı olarak bir binaya sokuldum. Kollarımı serbest bıraktılar, adımların uzaklaştığını duydum ve bir kapı gıcırdayarak kapanıp kilitlendi. Ellerimin ve gözlerimin bağını çözmüşlerdi, ama hiçbir şey göremiyordum. Gözlerim artık görmüyormuş gibi geldi. Boğazımı temizledim, ama cevap veren olmadı. Gözlerim alışınca karanlığın biraz azalacağını düşündüm, ama öyle olmadı. En ufak bir ses duyulmuyordu. Nasıl bir yerdeydim? Kollarımı uzattım, çok dikkatli bir şekilde hareket etmeye başladım. Çıplak ayaklarımın altındaki yer soğuktu. Dokunabildiğim tek şey duvarlardı; odada hiçbir şey yoktu, ne sandalye ne halı, hiçbir şey. Karanlık, boşluk, umutsuzluk ve korku vardı, o kadar. Bu kadar karanlık ve sessiz bir ortamda zaman tamamıyla duruyor; beni kaçta almaya geldiklerini bile bilmediğim

için saatin kaç olduğuna dair hiçbir fikrim yoktu. Karanlığın ne zaman kaybolacağını, her şeyi kaplayan, ölüye benzer bu yerde hayatın ne zaman tekrar ortaya çıkacağını bilmiyordum.

Ama size söylemem gereken bir şey var: Istırap insanı ne kadar zorlarsa zorlasın, insan ıstırabı alt edebiliyor. En şiddetli acı anlarında bile, insan yerinden sıçrayıp endişelerini bir umutsuzluk veya güç işareti olarak –her ikisi de tamamıyla geçerlidir– görülebilecek bir kayıtsızlık düzeyinde ifade edebiliyor.

Böylece kaderime teslim oldum ve eğer kaderimde şeytanın gelmesi varsa, onu, hatta ölümü kabullenmeye karar verdim. Cevap bulamadığım soruları kendi kendime sormaktan vazgeçtim; antibiyotiklere karşı çıkmak için, ilaçlara dayanıklı olan yeni bakteri nesilleri yaratan gribi kendime örnek almaya karar verdim."

"Uzun süre mi ayakta kalıyordun?" diye sordum.

"Bu olaylar üzerimde çok fazla baskı yaptığı zaman," dedi, "yere çömeliyordum veya bağdaş kuruyordum. Mümkün olduğu kadar çok uyudum. Düşünebiliyor musunuz? Uyandığım zaman, nerede olduğumu hatırlıyordum. Zaman mefhumunu tamamıyla kaybettiğimi anladım. Uyuyakaldığım zaman saat kaçtı? Gündüz müydü, gece miydi? Çeneme dokunup sakalımı pek de hassas olmayan bir zaman ölçüm aracı olarak kullanmaya karar verdim."

"Seni orada uzun zaman mı tuttular?"

"Evet."

"Peki, yiyecek için ne yapıyordun?"

"Kapı açılırdı, üzerinde biraz peynir veya başka tuzlu bir şeylerle ekmeğin olduğu bir tepsi içeri itilirdi."

"Peki ya tuvalet?"

"Günün belirli bir saatinde kapı açılırdı, sirk güreşçisi gibi kocaman bir adam beni dışarı çağırıp koridorun sonundaki tuvalete götürürdü. Onu izlerken gözlerimi genellikle ka-

palı tutmak zorunda kalırdım çünkü ışık çok parlaktı. Daha ben kapıyı kapatamadan adam 'Elini çabuk tut, orospu çocuğu! Bütün gün orada kalabileceğini mi sanıyorsun, piç?' diye bağırmaya başlardı. İşimi nasıl hallettiğimi bir düşünün hele."

"Orada ne kadar zaman kaldığın konusunda bir fikrin var mı?"

"Allah bilir. Sakalım o kadar uzadı ki artık anlayamıyordum."

"Ama seni çapraz sorguya aldılar, değil mi?"

"Tabii," diye cevap verdi, kaşlarını çatarak. "Gün geldi, kendimi Halit Safvan'ın önünde buldum."

Bir an duraksadı, bunu hatırlamanın verdiği duyguyla gözlerini kıstı. Hissettiği bu yoğun duygulara kendimi kaptırmadan edemiyordum.

"Üzerimde sadece kirli geceliğimle, yalınayak masasının önünde durdum. Sinirlerim harap durumdaydı. Arkamda bir, belki de birden fazla kişi vardı. Arkama dönmeyi bırakın, sağıma ya da soluma bakmama izin yoktu. Onun için nerede olduğumu bilmiyordum, uykulu bir şekilde, dümdüz ona bakmak zorundaydım. Bu noktada insanlığımdan geriye herhangi bir şey kaldıysa bile, o da her şeyi saran bir korku duygusu içinde eriyip gitti."

Yüz ifadesinde bir anlığına bastırılmış bir kızgınlık göründü. "Bütün olanlara rağmen," diye devam etti, "Halit Safvan'ın görüntüsü silinmez bir şekilde içime kazıldı. Orta boyluydu, yüzü geniş ve uzundu, gür kaşları yukarı dönüktü. Gözleri büyük ve çukurdaydı, alnı geniş ve belirgindi. Güçlü bir çenesi vardı, ama yüzünü tamamen ifadesiz tutmayı başarıyordu. Bütün bu ayrıntıları çok iyi hatırlıyorum. Ama yine de, o denli umutsuz bir durumdaydım ki onun rolüyle ilgili içimde bir umut ışığı yaratmayı başarmıştım.

'Allaha şükür!' dedim. 'Nihayet, bir yetkilinin karşısında olduğumu hissediyorum.'

Arkamdan gelen şiddetli bir tokatla sustum, acıdan inledim.

'Sadece soru sorulunca cevap ver,' dedi adam.

Sonra bana adımı, yaşımı ve mesleğimi sordu, hepsine cevap verdim.

'Müslüman Kardeşler'e ne zaman katıldın?' diye sordu.

Bu soru beni şaşırttı. Beni neyle suçladıklarını ilk defa o anda anladım. 'Hiçbir zaman Müslüman Kardeşler'e üye olmadım,' diye cevap verdim.

'Bu sakal ne o zaman?'

'Hapiste uzadı.'

'Burada sana iyi davranılmadığını mı ima ediyorsun?'

'Sayın bayım,' diye cevap verdim, yardım istediğimi belirten bir sesle, 'burada bana tamamıyla haksızca ve korkunç davranıldı.'

'Allah saklasın!'

Korkunç bir hata yaptığımı o anda anladım, ama çok geç kalmıştım.

'Müslüman Kardeşler'e ne zaman katıldın?' diye tekrar sordu.

'Hiçbir zaman...' diye başlayacak oldum ama cümlemi bitiremedim çünkü yere düşmeye başladım; zemin, neredeyse sihirli bir şekilde, hızla bana yaklaştı. Halit Safvan da karanlıkta kaybolup gitti. Hilmi Hamada daha sonra bana arkamdaki şeytanlardan birinin bana büyük şiddetle vurduğunu ve benim bayıldığımı söyledi. Kendime geldiğimde beni aldıkları yere dönmüştüm, hücrenin asfalt zemininde yatıyordum."

"Ne korkunç bir çile!" dedim.

"Evet, öyleydi," diye cevap verdi. "Ve her şey aniden ve beklenmedik bir şekilde bitti. Üstelik bu, Halit Safvan'ın odasında oldu.

'Bazı kanıtlar bulduk,' dedi, beni odaya götürdükleri anda, 'bir caminin kurulması için bir kuruş ödediğin için ismin bir listeye yazılmış. Onlarla herhangi bir bağlantın yokmuş.'

'Ama benim de söylediğim bu değil miydi?' diye sordum, heyecandan titreyen bir sesle.

'Olur böyle hatalar,' diye cevap verdi. "Ama devrime saygısızlık affedilemez.' Ve bana ateşli bir konferans çekti. 'Sizi her çeşit esaretten hür tutmayı başaran devleti korumak için buradayız.'

'Ben de devrimin sadık çocuklarından biriyim.'

'Burada geçirdiğin süreyi bir misafirlik dönemi olarak düşün. Sana ne kadar iyi davranıldığını hep hatırla. Bunu her zaman hatırlayacağına inanıyorum. Masumiyetini ispat etmek için bir sürü insanın gece gündüz uğraştığını unutma.'

'Allaha da, size de şükürler olsun efendim.'"

O anı hatırlamak bile İsmail el-Şeyh'in acı bir kahkaha atmasına neden oldu.

"Aynı nedenden tutuklanan başkaları da var mıydı?" diye sordum.

"Aslında bizim grubumuzda Müslüman Kardeşler'in iki üyesi vardı," diye cevap verdi. "Zeynep'i sorguladılar ve benimle olan ilişkisini öğrendiler, böylece onu da serbest bıraktılar. Hilmi'nin tutuklanması da bizim yüzümüzden oldu. Benim suçsuz olduğumu anladıklarında onun da suçsuz olduğunu anladılar."

Bunların hepsi onun için çok acı bir deneyim olmuştu. Bunun sonucunda, hükümetin bir kurumuna, yani gizli polise olan güvenini tamamıyla kaybetmişti. Buna rağmen devletin kendine ve devrime olan inancı kaya kadar sağlam ve sarsılmaz olmaya devam ediyordu; ne şüphe ne de yolsuzluk bu konudaki görüşünü değiştirmesine neden olabilirdi. Ona göre gizli polis kendi icat ettiği yöntemlere başvuruyordu, ama yetkililer bunlardan habersizdi.

"Serbest bırakıldığım zaman," dedi İsmail, "hükümet yetkililerine şikâyette bulunmayı düşündüm, ama Hilmi Hamada beni engelleyebilmek için ne gerekiyorsa söyledi."

"Ama o bizzat devlete güvenmiyordu herhalde, öyle değil mi?"

"Tabii."

Haziran 1967'deki o korkunç yenilgiden sonra, İsmail ilk defa modern Mısır tarihini incelemeye başlamıştı.

"Size şu kadarını söyleyeyim," dedi, "Mısır'da muhalefetin gücü ve hürriyeti de, yargının rolü de beni daima şaşırtmıştır. Bu, baştan başa bir kötülük dönemi değilmiş. Tam tersine, devam etmeyi, hatta gelişmeyi ve serpilmeyi hak eden sayısız entelektüel hareket varmış. Yenilgimize asıl katkıda bulunan şey, bu tür özelliklerin sistematik bir şekilde görmezden gelinmiş olmasıdır."

Sonra da bana ikinci tutukluluk dönemini anlattı.

"Hilmi Hamada'yı evinde ziyaret ediyordum," dedi bana. "Gece yarısı gibi buradan ayrıldım ve beni hemen tutukladılar. Böylece kendimi yine o karanlık boşlukta buldum."

Bu seferki suçlamanın ne olacağını düşünmüş yine. Bunu keşfedene kadar uzun süre beklemiş ve cehennem işkenceleri çekmiş. Ve kendini bir kez daha Halit Safvan'ın önünde bulmuş.

"Orada sessizce durdum," dedi bana. "Bu sefer bir önceki deneyimimin yararını görüyordum. Ancak yine de, daha önceki gibi, herhangi bir konuda sorun çıkarabileceklerini biliyordum.

'Seni hinoğlu hin,' dedi Halit Safvan, gözlerini gözlerime dikerek. 'Biz de senin Müslüman Kardeşler'e üye olduğunu sanıyorduk...'

'Halbuki ben masumdum,' diye üzerine basa basa cevap verdim.

'Ama senin bu maskenin altında daha da kötü bir şey gizleniyormuş!'

'Ben devrime inanıyorum,' diye hararetle cevap verdim. 'Tek gerçek bu...'

'Ya, herkes devrime inanır,' diye, alaycı bir sesle cevap verdi. Feodalizm taraftarlarının, milliyetçilerin ve komünistlerin hepsi bu odada devrime olan inançlarını beyan etmiştir!' Bana acımasız bir bakış fırlattı. 'Peki komünistlere ne zaman katıldın?'

İnkâr etmek üzereydim ama sustum. Bir refleks hareketiyle, boynumu saklamak istercesine omuzlarımı kaldırdım, ama bir şey demedim.

'Komünistlere ne zaman katıldın?' diye tekrarladı.

Boynum giderek artan bir baskı altında sıkışıyormuş gibi geldi. Bir şey söylemedim, çünkü ne diyeceğimi bilmiyordum.

'İtiraf etmek istemiyor musun?'

Sessiz kaldım, o karanlık hapishane hücresinde sefaleti nasıl kabullendiysem, sessizliği de öyle benimsedim.

'Tamam!' dedi.

"Eliyle bir işaret yaptı. Yaklaşan ayak sesleri duydum ve vücudumu bir titreme aldı. Birdenbire yanı başımda birisinin durduğunu fark ettim; göz ucuyla bir kadın olduğunu gördüm. Şaşkınlıkla ona doğru döndüm. Hissettiğim büyük korkunun yerini bambaşka bir duygu aldı. Kendimi kontrol edemedim, 'Zeynep!' diye bağırdım.

'Demek bu kadını tanıyorsun, öyle mi?' diye sordu. 'Ona ne olduğunun senin için önemi var galiba.' O çukur gözleriyle bir bana bir ona bakıp durdu. 'Önemi var mı?'

Bütün bir dakika boyunca kendimi tamamıyla mahvolmuş hissettim.

'Eğitimli bir adamsın, hayal gücünün olduğuna da eminim,' diye devam etti. 'Eğer konuşmayı reddedersen bu zavallı masum kıza neler olacağını düşünebiliyor musun?'

'Benden ne istiyorsunuz efendim?' diye sordum, kederli sesim aslında bütün dünyaya yönelmiş gibiydi.

'Sana hâlâ aynı soruyu soruyorum: Komünistlere ne zaman katıldın?'

'Tam tarihini hatırlamıyorum,' diye cevap verdim, bu şekilde son umutlarımı da yok ettim, 'ama komünist olduğumu itiraf ediyorum.'

İtirafım bir kâğıda yazıldı ve beni alıp götürdüler."

Onu hücresine geri götürmüşler. Beklentilerinin tersine bir daha işkenceye uğramamış. Ama buna rağmen işinin bittiğinden eminmiş.

Bir miktar zaman daha geçmiş, derken bir gün bir gardiyan gelmiş ve onu kilitli bir kapıya götürmüş. "Belki de arkadaşın Hilmi Hamada'yı görmek istersin," demiş.

Gözetleme deliğinin kapağını kaldırmış ve İsmail'e içeri bakmasını emretmiş.

"İçeriye baktım. Gördüğüm şey o kadar korkunçtu ki ilk başta ne olduğunu anlayamadım. Sürrealist bir tabloydu sanki. Tek anlayabildiğim, Hilmi Hamada'nın ayaklarından asılı olduğuydu, sessiz ve hareketsizdi; ya bayılmıştı ya da ölmüştü.

O kadar şoke olmuş ve iğrenmiştim ki arkaya doğru sendeledim. 'Bu in...' demeye başladım ama gardiyanın bana baktığını görünce kelimeler ağzıma tıkandı.

'Ne diyordun?' diye sordu.

Midem bulanmıştı.

'Bu in...,' dedin, 'in... ne?'

Beni önüne kattı. 'İnsafsız mı diyecektin?' diye sordu. 'Peki ya sizin bütün o kanlı hayalleriniz, onlar çok mu insaflıydı?'"

Bunun ardından biraz daha zaman geçmiş, bu sırada, havanın çok soğumasıyla birlikte ağır bir grip geçirmiş. İyileşirken yine Halit Safvan'ın ofisine götürülmüş. O anda tek arzusu başka bir hapishaneye nakledilmesiymiş. Ama ilk konuşan Halit Safvan olmuş.

"'Şanslısın,' dedi.

Şaşkınlıkla ona baktım.

'Masum olduğun bir kez daha kanıtlandı.'

Gücümün, kuvvetimin tamamıyla bittiğini hissettim, müthiş uykum geldi.

'Hilmi Hamada'nın evine yaptığın ziyaret tamamıyla masumdu, öyle değil mi?'

Çok korkmuştum ve ne diyeceğimi bilmiyordum.

'O itiraf etti, ama onun da şansına herhangi bir organizasyona veya partiye katılmadığına dair kanıtımız var. Asıl istediklerimiz profesyoneller, amatörler değil.'

Bunu duyunca serbest bırakılacağıma dair umudum yeniden yeşerdi.

'Hâlâ bir şey demiyorsun,' diye devam etti, 'hiç şüphesiz dostluğun kutsallığına olan saygından dolayı.' Bir süre orada öylece oturdu, sonra devam etti: 'Dostluğun gücüne olan bu inancından dolayı biz de senin dostun olmak istiyoruz.'

Serbest bırakılmamı ne zaman emredecek diye merak ettim.

'Dostumuz ol,' dedi. 'Devrime yürekten bağlı olduğunu söylemiştin. Sana inanıyorum. O halde neden bizimle dost olmuyorsun? Ne dersin?'

'Çok memnun olurum efendim.'

'Hepimiz devrimin çocuklarıyız. Devrimi bütün gücümüzle koruyacağımıza dair şerefimiz üzerine yemin ettik, öyle değil mi?'

'Tabii ki.'

'Ama olumlu bir tavır içinde olman gerekir. Dostluğunun bize fayda sağlaması gerekir.'

'Ben başından beri kendimi devrimin bir dostu olarak görmüşümdür.'

'Peki devrimin tehdit altında olduğunu öğrensen ne yaparsın? Bu seni mutlu mu eder? Bu konuda ağzını kapalı mı tutarsın?'

'Tabii ki hayır!'

'Bizim de istediğimiz bu. Bizim bir meslektaşımızı görmeye gideceksin, o da sana işlerin nasıl yapılması gerektiğini anlatacak. Ama sana önce, her şeyi kontrolü altında tutan bir güç olduğumuzu hatırlatmak isterim. Kimse bizden sır saklayamaz. Dostlar ödüllendirilir, hainler cezalandırılır. Bu işler böyledir.'"

Bu olayı hatırlayınca İsmail'in yüzü bulutlandı. Şimdi öncekinden daha da perişan görünüyordu.

"Hayır diyebilir miydin?" diye sordum, onu üzüntüsünden kurtarmaya çalışarak.

"Bir bahane bulmak daima mümkündür," dedi, "ama anlamı olmazdı."

Tutukluluktan kurtulması böyle olmuştu işte, yani düzenli bir maaşa sahip, vicdanı sızlayan bir muhbir olarak. Yeni işini, devrimle olan güçlü bağlarıyla anlamlandırmak için ne kadar uğraşırsa uğraşsın, yaptıkları konusunda dehşete kapılıyordu.

"Zeynep'le tekrar karşılaştığımda," dedi, "kendimi ilk defa yabancı gibi hissettim. Şimdi onun bilmediği, bilmemesi gerektiği özel bir hayatım vardı."

"Bunu ondan gizledin, öyle mi?"

"Evet, bana verilen emirlere uyuyordum."

"Senin üzerinde bu kadar yetki sahibi olduklarına gerçekten inandın mı?"

"Tabii ki! Kalpten inandım. Bu denkleme, ruhumu tamamıyla tüketmiş olan korku unsurunu ve kendimden çok utanıyor olmamı da eklemelisiniz. Şerefin bir anlamı olduğuna kendimi bile inandıramıyordum artık. Tamamıyla pervasızca davranmak zorundaydım, bu da, ahlaki yapım ve ruhsal bütünlüğüm düşünülürse, kolay değildi. Bitmez tükenmez bir eziyet içinde etrafta dolanmaya başladım. Benim için işin en kötüsü, Zeynep'in de değişmiş olmasıydı. Derin bir kederin etkisi altında gibiydi; davranışları, bu durumdan nasıl çıkacağına dair bir ipucu vermiyordu. Bu da benim kendimi daha da yabancı hissetmeme neden oluyordu."

"Ama bütün bunların olması normaldi, değil mi?" dedim. "Zamanla işler düzelirdi."

"Ama eskiden tanıdığım Zeynep'ten geriye hiçbir şey kalmamıştı. Eskiden hep neşeli ve canlıydı; hiçbir şeyin onun ruhunu köreltemeyeceğine inanırdım. Ama bir şeyler körelt-

mişti. Onu cesaretlendirmeye çalıştım, ama bir gün cesaretlendirilmesi gereken kişinin ben olduğunu söyleyerek beni şaşırttı!"

İsmail'in serbest bırakılmasından sonraki hafta inanılmaz bir olay olmuş. Kampustan beraber ayrılmışlar, yürüyorlarmış.

"Nereye gidiyorsun şimdi?" diye sormuş Zeynep.

"Bir saatliğine Karnak Kafe'ye, sonra da eve giderim."

"Seninle bir süre yalnız yürümek istiyorum," demiş Zeynep, kendi kendine konuşuyor gibiymiş.

Zeynep'in onunla paylaşmak istediği bir sırrı olduğunu düşünmüş. "O zaman hayvanat bahçesine gidelim," demiş.

"Güvenli bir yer olmasını istiyorum."

Hilmi Hamada onları Kurunfula'nın dairesine (yani kendisinin de olan daireye) davet ederek sorunu çözmüş, sonra da onları yalnız bırakmış.

"Kurunfula bir şeyler karıştırdığımızı sanacak" demiş İsmail, masumane bir kaygıyla.

"Ne derse desin," demiş Zeynep, umursamaz bir ifadeyle.

İsmail ne yapacağını bilememiş. Zeynep'in elini tutmuş, ama Zeynep onun elini tutup boynuna götürmüş. Dudakları birleşmiş, uzun uzun öpüşmüşler, sonra Zeynep kendini ona vermiş.

"Benim için çok büyük bir sürpriz oldu," diye bana açıldı. "Çok mutlu oldum tabii, ama aynı zamanda da endişe duymadan edemedim. Aklıma bir sürü alakasız soru üşüştü. Ona neredeyse bunu neden şimdi yapmaya karar verdiğini soracaktım, ama sormadım."

Bir an birbirimize baktık.

"Belki olanlar onu kışkırtmıştı?"

"Olabilir."

"Sonradan pişman oldum. Kendisi de bir bunalım anındayken onun zayıflığından yararlandığım için kendi kendimi suçladım."

"Bir daha oldu mu?"

"Hayır."

"İkiniz de bir daha denemeyi düşünmediniz mi?"

"Hayır. İlişkimiz görünürde güçlü gibiydi, ama içimizde, ruhumuzun derinliklerinde bir şeyler kopmaya başlamıştı."

"Ne kadar tuhaf bir durum."

"Uzadıkça uzayan bir ölüm gibiydi. Benim açımdan buna neden olabilecek şeyler vardı. Ama onun açısından ne olduğu benim için tam bir sırdı.

"Karnak Kafe'deyken ilişkinizin değiştiğini fark etmiştim, ama geçici bir durum olduğunu düşünmüştüm."

"Hapishanede geçirdiği kısa süre zarfında başından neler geçtiğini sordum, ama o dönemin kısa ve önemsiz olduğu konusunda beni temin etti. Devrime olan inancımıza o andan itibaren derine kök salmış bir kızgınlık bulaştı. Yapılan eleştirileri dinleme konusunda çok daha istekli hale geldik. Heyecanımız kaybolmuştu, o kıvılcım sönmüştü artık. Ana fikir hâlâ kabulümüzdü tabii ki, ama üslubun değişmesi gerektiğini söyleyip duruyorduk; yolsuzluğun kökünün kurutulması gerekiyordu ve bütün o sadist korumaların gitmesi gerekiyordu. Şanlı devrimimiz bir kuşatma halini almıştı."

Bir akşam Hilmi Hamada ile konuyu yine tartışmışlardı.

"Devrime hâlâ inanabildiğinize şaşıyorum!" demişti Hilmi.

"Vücutta bağırsakların olması," diye cevap vermişti İsmail, "insan aklının asaletini azaltmaz."

"Hah," diye alaycı bir yanıt vermişti Hilmi, "tezlerin zayıf kaldığı zaman, herkes gibi benzetmelere ve mecaza başvurduğunu görüyorum!"

Her ikisine de bakıp, "Bir şey yapmamızın zamanı geldi," demişti.

Onlara, bazı meslektaşlarıyla beraber dağıttığı gizli bir broşür göstermişti.

"Bu kadar açık sözlü olmasına çok şaşırmıştım," dedi bana İsmail. "Daha doğrusu hayrete düşmüştüm. Onun böyle bir şey söylediğini duymamış olmayı çok isterdim. Onu hemen rapor etmem gerektiren gizli görevimi hatırladım. Ama bunun düşüncesi bile bütün dünyamın sarsılmasına neden oluyordu. İçine düşmekte olduğum uçurumun gerçekliği bana gitgide daha bariz geliyordu.

"İkimiz bu işleri bir saatten fazla konuştuk; Hilmi konuşuyordu, ben de orada oturuyordum veya birkaç kısa yorumda bulunuyordum. Ne düşüneceğimi şaşırmıştım, aynı zamanda kendimi son derece kederli hissediyordum.

'Bu işlere bir son ver,' dedim ona, 'o broşürü de yırt at!'

'Ne kadar şakacısın!' diyerek beni küçümsedi. 'Bu ilk değil, sonuncu hiç olmayacak.'

Saat on gibi evinden ayrıldık, sessizlik içinde yürüdük. Artık beraber geçirdiğimiz zaman her ikimiz için de zordu, hatta bir işkence halini almıştı. Ayrıldık. Onun eve dönmesi gerekiyordu, benim de içimden Karnak Kafe'ye gitmek geldi. Sokaklarda dolandım, o korkunç kararı alamıyordum. Korkuyordum, kendim için de, Zeynep için de. Sonuçta hiçbir karar almadım, gece yarısı gibi eve döndüm. Ayakkabılarımı bile çıkarmadan avludaki banka kendimi attım. Kendi kendime, karşımda iki seçenek olduğunu söyledim. Ya o kararı alacaktım, ya da aklımı kaybedecektim. O zaman bile o kararı alamadım. Bu işi sabaha kadar ertelemeye karar verdim, ama hiç uyuyamadım. Tam uyumuştum ki beni götürmeye geldiler."

"Gizli polis mi yani?"

"Evet."

"O gece mi?"

"Evet, o gece."

"Ama bu inanılmaz bir şey!"

"Sihirli bir şeydi sanki. Buna getirebildiğim tek açıklama var; ikimizi de uzaktan seyrediyor ve dinliyor olmalıydılar."

"Ama sen zaten arkadaşını rapor etmemeye karar vermiş-

tin," dedim, onu mümkün olduğu kadar avutmaya çalışarak.

"O kadarını bile iddia edemem," diye cevap verdi. "Ne de olsa karar vermemeye karar vermiştim."

Hapishanede geçireceği üçüncü dönem de bu şekilde başlamıştı. Daha güneş doğmadan kendisini Halit Safvan'ın önünde bulmuştu.

"Sana olan güvenimize ihanet ettin," dedi Halit Safvan. "İlk sınavda başarısızlığa uğradın."

İsmail bir şey demedi.

"Peki o zaman," diye devam etti. "Biz hiç kimseyi bizimle dost olmaya zorlamayız."

İsmail'e yüz kırbaç cezası verilmiş sonra da gene hücreye, o sonsuz karanlığa atılmıştı.

Sonra İsmail bana Hilmi Hamada'nın son mücadelesini anlatmaya koyuldu. Ona sorgulama odasında öldüğünü söylemişler. Hilmi hem kendini davasına adamıştı hem de cesurdu. Onlara verdiği cevaplara hayret etmişlerdi. Ona vurmaya başlamışlar, o da hiddete kapılarak karşılık vermeye çalışmış. Bir bekçi ona darbe üstüne darbe indirmiş, ta ki Hilmi bayılana dek. Sonra da öldüğünü fark etmişler.

"O korkunç, karanlık hücrede çürüdüm gittim," dedi. "Ne kadar sürdüğünü bilmiyorum, ama karanlıkların içinde kaybolmuş gibiydim."

Bir gün yine onu çağırmışlar. Halit Safvan'ı göreceğini düşünmüş, ama bu sefer karşısında yeni bir yüz bulmuş, ona serbest bırakılacağını söylemiş.

"Daha binadan ayrılmadan, bütün olanları öğrenmiştim." Bir an duraksadı. "Başından sonuna kadar," diye devam etti, "bu olaylar dizisiyle ilgili en küçük ayrıntıyı bile öğrendim."

"Haziran Savaşı'nı mı demek istiyorsun?"

"Evet. Mayıs, Haziran, hatta Halit Safvan'ın tutuklanmış olması."

"Senin için çok zor olmuş olmalı."

"Neler hissettiğimi bir düşünün."

"Evet, galiba düşünebiliyorum."

"Tüm çevremiz Haziran Savaşı'nın travmasını geçirmişti; şimdi de yenilginin o ilk şaşkınlığından sıyrılıyordu. Toplumun tamamında hayaletlerin, hikâyelerin, dedikoduların ve şakaların dolanıp durduğunu keşfettim. Herkes bir konuda görüş birliği içindeydi: O da hayatımızın en büyük yalanını yaşamakta olduğumuzdu."

"Sen buna katılıyor musun?"

"Evet, katılıyorum, kollarımı, bacaklarımı koparmayı amaçlayan o işkencelerde kullanılan gücün şiddetiyle inanıyorum. Her şeye olan inancım tamamıyla yıkıldı. Her şeyi kaybetmişim gibi geldi."

"Doğru tabii. Ama artık o aşamayı ardında bıraktın, değil mi?"

"Bir dereceye kadar, evet. Şimdi en azından devrimin mirası konusunda biraz heyecan gösterebiliyorum."

"Peki, Zeynep açısından durum nasıldı?

"Benim için olduğu gibi. İlk başta söyleyecek fazla bir şeyi yoktu, sonra tamamıyla içine kapandı. Serbest bırakılmamdan sonraki ilk buluşmamızı dün gibi hatırlıyorum. Otomatik bir şekilde sarıldık, ona birbirimizi baştan tanımamız gerektiğini söyledim. Karşımızda yepyeni bir dünya vardı ve onunla başa çıkmamız gerekiyordu. Böyle bir senaryo karşısında bana kendini adı veya kimliği olmayan birisi gibi tanıtması gerektiğini söyledi. Ona 'fırtınanın merkezinde' ifadesini çok iyi anladığımı söyledim, o da en iyisinin kendi aptallığımızı kabullenip onunla başa çıkmayı öğrenmemiz olacağını, bizim için geriye kalan tek şeyin o olduğunu söyledi. Hilmi Hamada'nın hapiste öldüğünü söylediğimde yüzü sarardı ve uzun süre kendi düşüncelerine daldı. Onu öldürenin bizler olduğunu, onun gibi binlerce insanı öldürdüğümüzü söyledi. Söylediklerime kendim de inanmıyordum ama ona bizim kurban olduğumuzu söyledim. Ne de olsa aptal insanlar kurban sayılabilir, değil mi? Zeynep'in cevabı kızgın ve

iğneleyiciydi, bunun insanların ne kadar aptal olduğuna bağlı olduğunu söyledi.

Sonra da, bildiğiniz gibi, herkes girdaba kendini kaptırdı. Hepimiz savaş planları, barış planları, çeşitli planların arasında kaybolup gittik. Bu denli fırtınalı bir denizde tüm çözümler uzaklardaki kara parçası gibiydi. Ama sonra, fedayinin* ortaya çıkışıyla bir umut ışığı doğdu."

"Onlara inanıyorsun, öyle mi?"

"Evet, onlarla bağlantı halindeyim. Aslında ciddi olarak onlara katılmayı düşünüyorum. Onların önemi sadece yaptıkları olağanüstü şeylerden kaynaklanmıyor; bu olayların gösterdiği üzere, sahip oldukları eşsiz özellikler de aynı derecede önem taşıyor. Bize Arapların başkalarının sandığı gibi insanlar olmadıklarını, hatta onların kendi düşündükleri gibi de olmadıklarını söylüyorlar. Eğer Araplar gerçekten isteseler, çok büyük cesaret gösterebilirler. Fedayin buna inanıyor."

"Peki Zeynep de sana katılıyor mu?"

Uzun bir süre sessiz kaldı. "Farkında değil misiniz," diye devam etti sonra, "artık aramızda bir şey yok. Geriye kalan tek şey eski dostluğumuzun anıları."

Böyle bir cevap veya buna benzer bir şey bekliyordum tabii, çünkü benim gözlemlerimi ve çıkarımlarımı doğruluyordu. Ama yine de onun olanlardan bu şekilde söz etmesine şaşırdım. "Birdenbire mi oldu?" diye sordum.

"Hayır, birdenbire olmadı," diye cevap verdi. "Ama bir ceset gömülse bile, kokusunu gizlemek zordur. Hele her ikimiz de mezun olduktan sonra, öyle bir an geldi ki evlenmeyi düşünmemiz lazımdı. Bastırılmış acı duygularımı kendime saklayıp onunla bu konuyu konuştum. Ama Zeynep bu fikri ne kabul etti ne de reddetti; daha doğrusu bu konuda heyecan göstermedi. Neden olduğunu anlayamadım, ama durumu olduğu gibi kabullenmek zorunda kaldım. Ondan sonra

---

* Fedailer. Arap topraklarını İsrail denetiminden ya da işgalinden kurtarmayı hedefleyen gerilla savaşçıları. (yay.n.)

o konuyu çok az açtık ve eskisi gibi bütün zamanımızı beraber geçirme ihtiyacı da hissetmemeye başladık. Karnak Kafe'de otururken sevgili gibi değil de, meslektaş gibiydik. Bunun işaretlerini, ikinci hapis süremizden sonra görmeye başladığımı hatırlıyorum, ama üçüncü seferden sonra çok daha belirgin hale geldi. Aşk ilişkimiz o zaman zayıflamaya başladı zaten. Yavaş yavaş parçalandı, sonra da kaybolup gitti."

"Bitti demek?"

"Sanmıyorum..."

"Gerçekten mi?"

"İkimiz de hastayız. En azından ben hastayım ve neden böyle olduğumu biliyorum. Ama o da hasta. Bir gün belki aşkımız tekrar canlanır; yoksa tamamıyla ölecek. Neyse, beklemeye devam ediyoruz, bu durum bizi rahatsız etmiyor."

Dolayısıyla her ikisi de bekliyor. Öte yandan, kim beklemiyor ki?

Zeynep Diyab

Zeynep hem hayat dolu hem de güzeldi, bu bileşim de başından itibaren bana çekici gelmişti. Esmer harika bir cilde sahipti, vücudu da hoş bir şekilde, serbestçe serpilmişti; ince ve kıvrak bir hali vardı. Büyüleyici karakterine hayran olduğumun farkında gibi görünüyordu; aslında birbirimizi iyi tanımamıza ve zamanla güçlü bir dostluk oluşturmamıza izin veren de bu olmuştu.

İsmail ile aynı çevrede, daha doğrusu aynı binada yetişmişti.

Babası kasaptı, annesi de önce çamaşırcı olarak işe başlamış, büyük gayretler sonucu komisyoncu olmuştu. Muslukçu olarak çalışan bir ağabeyi, iki de evli kız kardeşi vardı. Annesinin ikinci işinden dolayı ailesi hayatın bazı gereksinimlerini karşılamayı başarıyordu; Zeynep'e de ihtiyaç duyduğu asgari miktarda giyecek sağlanabiliyordu. Ama Zeynep'in okulda bu kadar başarılı olacağını düşünmemişler; bu onları hem şaşırtmış hem de başlarına dert olmuştu. Bu eğitim oyununu oynamasına izin vermekte herhangi bir mahzur görmemişler, tabii ancak karşısına doğru dürüst bir adam çıkana kadar. Annesinin İsmail el-Şeyh'i ilk anda sevmemesinin sebebi buymuş. Onu bir serseri ve güzel genç kızın geleceği önünde bir engel olarak görmüş. Aslında ailenin asıl başı Zeynep'in annesiymiş. Babası birkaç kuruş kazanmak için bütün gün uğraşıp didinip sonra da hepsini bir meyhanede harcarmış. Bunun sonucunda genelde aile içinde müthiş bir kavga koparmış. Burada asıl şaşırtıcı olan, Zeynep'in ahlaksız babasının aslında çok yakışıklı olmasıymış; sert hatlı yüzü kıllar ve kırışıklarla kaplı olmasına rağmen yüzü çok güzelmiş. Zeynep de güzelliğini ona borç-

luymuş. Bu arada cadı annesi ise bir erkek kadar zorluymuş.

Uzun zamandır beklenen kriz, Zeynep ortaokuldayken çıkmış. Bu fakir mahalle açısından zengin sayılabilecek bir tavuk tüccarı Zeynep'i istemeye gelmiş. Kırk yaşındaymış, dulmuş ve üç kızı varmış. Zeynep'in annesi, adamın kızını bu sosyal konut avlusundan kurtarması ve ona mutlu bir hayat vermesi fikrine sıcak bakmış. Ancak Zeynep onu reddetmiş, bu da annesini çok kızdırmış. Kızgınlığının acısını çeken de İsmail ve ailesi olmuş.

"Pişman olacaksın!" diye bağırmış annesi Zeynep'e. "Çok geç olacak, o zaman da pişman olacaksın."

Ama bu olay kolay kolay unutulmamış. Tüccar, Zeynep ile İsmail arasında bir şey olduğuna dair bir dedikodu yaymış. Bu da avluda bir fırtına koparmış, ama Zeynep'in iradesi bütün bunların üstesinden gelecek kadar güçlüymüş. Olanlar onun davranışlarını etkilemiş. Bu haksız suçlamalarla yüzleşmek için muhafazakâr bir şekilde davranmaya karar vermiş. Bazılarının onu gericilikle suçlayacak olmasını dert etmemiş. Giderek gelişen eğitim düzeyi bile davranışlarını değiştirmemiş.

"Bilerek ilericilik kılığına sokulmuş bir tutuculuğu temsil ediyoruz," dedi. "Bundan dolayı, devrimin çerçevesi içerisinde hem beni avutan hem de bana güven veren unsurlar bulmuşumdur."

İsmail'i çok seviyordu ve onun düşünce tarzını da tamamıyla anlıyordu. Aynı değerlere sahip olduklarına inanıyordu. Her ne kadar İsmail kalbinin ta derinliklerinde inanmadığı şeyleri söylüyorsa da, Zeynep onu aşağılayacak olursa İsmail'in kendisini asla affetmeyeceğini biliyordu.

"O zamanlar," dedi bana, "tavuk tüccarı yaşlı Hasaballah ne pahasına olursa olsun beni elde etmek istiyordu. Onu reddettiğim zaman vazgeçmedi. Yaşlı bir kadının yardımıyla beni elde etmeye çalıştı. Ama ben ona dersini verdim."

"Yani sana nikâhsız sahip olmaya mı çalıştı?"

"Evet, öyle. Bunun için çok para ödemeye de hazırdı!"

Bunları söylerken sesinin kayıtsız tonu bu duruma hiç uygun değildi. O anda bunun ardında ne yattığı konusunda hiçbir fikrim yoktu.

"Daha sonra Zeyn el-Abidin Abdullah da aynı oyunu oynamak istedi," dedi.

"Yapma ya!"diye bağırdım, şaşkınlıkla.

"Evet, öyle," dedi, üzerine basa basa.

"Ama o Kurunfula'ya âşıktı!"

Omuzlarını silkti.

"Belki sadece âşık numarası yapıyordu," diyerek fikrimi öne sürdüm. "Aslında onun parasının peşinde olduğunu gizlemeye çalışıyordu belki."

"Hayır," diye cevap verdi. "Ona gerçekten âşıktı, hâlâ da öyle. Ama kendini avutmak için biraz değişikliğe ihtiyacı vardı. Belki de yaşlı çapkın benim onunla bununla yatan kızlardan biri olduğumu sandı."

"Ne istediğini sana ne zaman belli etti?"

"Birçok sefer belli etti, ama benim sözünü ettiğim birinci sefer, ilk hapisten çıkışımızın sonrasında oldu."

"İnadına rağmen, Kurunfula'dan vazgeçtiğini sanıyorum."

"Neden vazgeçsin ki? İstediğini alacağı zamanın gelmesini bekliyor."

Zeynep gönül ilişkileriyle ilgili bu gevezeliğe son vermeye karar verdi. "Onun gibi başkaları da oldu," dedi.

"Hilmi Hamada –huzur içinde yatsın– onlardan biri miydi?" diye sordum, kaygımı gizlemeye çalışarak.

"Tabii ki hayır!" diye şaşkınlıkla cevap verdi.

"Bütün samimiyetimle söylemeliyim ki ikinizin arasında bir şeyler olduğunu sanmıştım."

"İyi bir dostumdu," diye hüzünle cevap verdi. "Ama benim sevdiğim tek erkek İsmail'di."

"Onu hâlâ seviyor musun?"

Sorumu duymazdan geldi.

Devrime karşı olan tutumunun hikâyesi İsmail'inkiyle ay-

nıydı. "Beni tutuklamalarının nedeni, İsmail'le olan ilişkimdi," dedi, ilk tutukluluğundan söz ederken. "Bana karşı bir suçlama olabileceğinden şüphelenmemişlerdi, onlara hiçbir zaman Müslüman Kardeşler'e üye olmadığımı söylemiştim. Sadece iki gün tutuklu kaldım, sonra herhangi bir zarar vermeden beni serbest bıraktılar." Kederli bir şekilde gülümsedi. "Asıl problem evde oldu. Annem bana, İsmail'le beraber olduğum için bu tür zorluklarla karşılaşacağımı düşünmem gerektiğini söyledi. Üstelik benim tutuklanmam, rastlantı eseri, babamın kavga çıkarmaktan ve bir polis memuruna saldırıdan tutuklanmasından bir hafta sonra olmuştu."

"Bu şartlar altında," dedim, hayranlıkla, "bunları atlatmayı başarmış olman olağanüstü bir şey."

"Halit Safvan'a bizi neden rahat bırakmadıklarını sordum. Ona hepimizin devrim çocukları olduğunu, her şeyimizi devrime borçlu olduğumuzu söyledim. Bizi devrime karşı olmakla nasıl suçlayabiliyorlardı? Bana alaycı bir cevap verdi, devrime hakiki bir şekilde karşı olan insanların yüzde doksan dokuzunun bu cevabı verdiğini söyledi."

Bana devrime eskiden nasıl inandığını ve tutuklanmalarının, devrimin değerlerine olan temel inancını değiştirmek veya onu yok etmek konusunda etkili olamadığını anlattı. "Ancak, daha önce çok güçlü olduğumuza inanıyorduk, hapishaneden çıktığımızdaysa o inanç ciddi bir şekilde sarsılmıştı. Cesaretimizin büyük kısmını kaybetmiştik, onunla beraber kendimize olan güvenimizi ve zamanla her şeyin düzeleceğine olan inancımızı da kaybetmiştik. Yasaların ve insani değerlerin tamamıyla dışında hareket eden, çok korkutucu bir gücün varlığını keşfetmiştik."

Zeynep bana, İsmail aniden ortadan kaybolduğu zaman yaşadığı eziyeti onunla konuştuğunu anlattı. "Bir süre kendi başımıza takılsak," demiş ona, "arkadaşlarla veya başka gruplarla görüşmesek iyi olmaz mı?"

"Onların tutuklanması benim yüzümden oldu," demiş İsmail iğneleyici bir şekilde, "tam tersi değil!"

Onu avutmak için elimden geleni yaptım. "İnsanlığın geçirmek zorunda olduğu bir aşama bu," dedim. "Bütün büyük devrimlerin bedellerinden biridir bu."

Zeynep iç geçirdi. "Hayat ne zaman güzel olacak, merak ediyorum. Bir gün bu sefil durumdan kurtulacak mıyız?"

Sonra ikinci tutukluluğundan söz etmeye başladı. Korkunç anılar içeren bir hikâye duymak üzere olduğumu hemen anladım.

"Bu sefer komünist olmakla suçlandık," dedi, sonra sinirli bir şekilde sözüne devam etti: "Hayatımda unutmayacağım bir dönemdi."

Gene Halit Safvan'ın karşısına çıkarıldığını anlattı.

"Demek gene buradayız!" demiş Halit Safvan, alaycı bir sesle. "Dostluğumuz giderek güçleniyor!"

"Neden tutuklandım?" diye sormuş Zeynep. "Nedeni konusunda hiçbir fikrim yok."

"Ama benim var."

"Peki nedeni nedir efendim?"

"Marx ile Lenin adındaki iki saygın beyefendiye kadar uzanan bir nedeni var." Ona kızgınlıkla bakmış. "Şimdi sorularıma cevap ver, ama tekrar o saçmalıklara başvurma. Hani 'Neden bizi rahat bırakmıyorsunuz?' veya "Hepimiz devrimin çocuklarıyız,' gibi. Anladın mı?"

"Biz komünist değiliz," diye cevap vermiş, ama onu ikna etmek konusunda tamamıyla umutsuzmuş.

"Bu çok kötü oldu!" demiş Halit Safvan, esrarlı bir havayla.

Bir hücreye atıldığını, orada olabilecek en alçaltıcı işkencelere maruz bırakıldığını, bunların acısını sadece bir kadının anlayabileceğini anlattı.

"Aynı yerde yaşamak, uyumak, yemek ve ihtiyaçlarımı karşılamak zorunda kaldım! Bunu düşünebiliyor musunuz?"

"Hayır," diye üzüntüyle cevap verdim.

"Başımı kaldırdığımda bekçilerden birinin kapının gözetleme deliğinden bana pis pis baktığını görebiliyordum. Bunun ne anlama geldiğini anlayabiliyor musunuz?"

"Maalesef anlayabiliyorum."

"Bir gün Halit Safvan'ın ofisine çağrıldım; İsmail sorguya çekiliyordu. Onun ne kadar küçük düşürüldüğünü ve umutsuz göründüğünü görünce gözlerim yaşla doldu. Kalbimin derinliklerinden dünyayı lanetledim. Ama sadece benim işkence göreceğime dair tehdit edildiğini duyacak kadar oradaydım. Tekrar pis hücreme geri götürüldüm, orada uzun uzun ağladım. Bu işkence günlerce sürdü."

Hikâyesine devam etti, bana Halit Safvan tarafından çağrıldığı başka bir günü anlattı.

"Umarım konaklama şartlarından memnunsunuzdur,' dedi.

'Evet, efendim,' diye cesurca cevap verdim. 'Çok teşekkür ederim.'

'Arkadaşımız komünist olduğunu itiraf etti,' diye devam etti.

'Onu tehdit ettiniz de ondan!' diye bağırdım.

'Ama gerçek bu, bilgisi nasıl elde edilmişse edildi.'

'Hayır efendim. Bu çok vahşice bir şey!'

'Hayır, canım' diye anlaşılmaz bir cevap verdi. "Bu harika bir şey.'

'Nasıl harika olabilir ki?'

'Göreceğiz,' diye cevap verdi ve eliyle bir işaret yaptı.

Yaklaşan ayak seslerini duydum. Giderek yaklaştılar ve beni neredeyse sardılar. Başka ne diyebilirim ki?"

Bir anlığına susmak zorunda kaldı, çenesindeki kaslar gerildi. Şu ana kadar olanlardan daha kötüsünü duymaya kendimi hazırladım.

"İstersen durabiliriz," diye önerdim.

"Hayır," dedi, "ilginç bir hikâye, dinlemeniz lazım." Dimdik gözlerimin içine baktı. "O noktada kendisi için heyecan verici ve tahrik edici bir gösteri düzenlemeye karar verdi, normallik ve namus sınırının tamamıyla ötesinde bir şeydi."

"Sevgili Zeynep," diye sordum, ama kalbim yerinden çıkmak üzereydi, "ne demek istiyorsun?"

"Anladınız."

"Hayır!"

"En küçük ayrıntısına kadar."

"Onun önünde mi?"

"Evet, onun önünde!"

Uzun bir sessizlik oldu, uzatmalı, sessiz bir hıçkırık gibiydi.

"Bu nasıl bir adam?" diye sordum nihayet, Halit Safvan'la ilgili olarak.

"Dış görünüşünde hiçbir tuhaflık yok," dedi Zeynep. "Dışarıdan bakınca bir profesör veya bir din adamı sanılabilir."

"Bu işin daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekiyor," dedim, şoka uğramıştım.

"İnceleme mi?" diye bağırdı. "İnceleme mi dediniz? Kişisel şerefimle ilgili bir araştırma programı başlatmayı mı düşünüyorsunuz?"

O kadar utandım ki başka hiçbir şey söylemedim.

"Birkaç hafta sonra gene Halit Safvan'ın odasına götürüldüm. Her zamanki gibi, hatta her zamankinden daha sakindi. Sanki hiçbir şey olmamıştı.

'Masum olduğun kanıtlandı,' dedi, kısaca.

"Uzun bir süre boyunca ona baktım. O da bana sabit ama umursamaz bir şekilde baktı.

'Seyrediyordun, değil mi?' diye bağırdım.

'Sadece görülmesi gerekeni görürüm,' diye sakince cevap verdi.

'Ama ben her şeyimi kaybettim,' diye hiddetle bağırdım.

'Tabii ki hayır! Her şey düzeltilebilir. Bunu sağlayabiliriz.'

'Devrimin, bu odada olanları duymaktan memnun olacağını sanmıyorum!' diye çılgınca bağırdım.

'Bizim görevimiz devrimi korumak, o da arada bir yapabileceğimiz birkaç münferit hatadan çok daha önemli bir şey. Düzeltilmesi gereken her şeyin düzeltilmesini sağlarız. Buradan ayrılırken yepyeni bir nimet kazanmış olacaksın, o da dostluğumuz.'

Bunu duyunca hıçkırıklarla ağlamaya başladım, sinirden ağlıyordum, uzun süren bir krizdi, ağlamamı bir türlü durduramıyordum. Ben durana kadar sessizce bekledi.

'Şimdi yardımcılarımdan biriyle görüşeceksin,' dedi. 'Sana paha biçilmez bir teklif yapacak.' Birkaç saniye boyunca bir şey demedi, sonra devam etti: 'Bu teklifi reddetmemeni şiddetle tavsiye ederim. Hayatın boyunca karşılaşacağın en iyi fırsat olacak.'"

Böylece Zeynep de bir muhbir haline gelmiş. Ona özel ayrıcalıklar sunulmuş ve İsmail'in bu işte piyon olarak kullanılmasına karar verilmiş. Ona bu konuda hiç kimseye bir şey söylememesi gerektiği anlatılmış; hesabına çalıştığı insanların her şeyi kontrolleri altında tuttukları söylenmiş.

"Eve gittiğim zaman," dedi Zeynep, "ve kendi başıma kaldığım zaman, kaybettiğim şeyden dolayı dehşete düştüm, bunun hiçbir telafisi olamazdı. Hayatımda ilk defa kendimi hor gördüm."

"Ama..." diye onu avutucu bir cümleye başladım.

"Hayır, beni savunmaya çalışmayın," diye sözümü kesti. "Aşağılık olan bir şeyi savunmak sizi de aynı kategoriye sokar." Kızgınlıkla devam etti: "Kendi kendime bir casus ve bir fahişe haline geldiğimi söyleyip durdum. İsmail'le tekrar bir araya geldiğimde böyle bir ruh hali içindeydim."

"Bu sırrı kendine sakladın galiba."

"Evet."

"Bunu yapmakta hata ettin, sevgili kızım!"

"Gizli görevim, başka kimseye açıklanamayacak kadar tehlikeliydi."

"Öteki durumundan söz ediyorum."

"Çok korkuyordum ve kendimden utanıyordum, ona an-

latamazdım. Umutlarımı canlı tutmaya çalışıyordum. Kendi kendime, bu işi ameliyatla düzeltebilirsem, o zaman gelecekte mutlu bir hayatım olabilir, diyordum."

"Ama böyle bir şey olmadı, öyle değil mi?"

"Zaten olacak şey değildi!"

"Belki sana yardımcı olabilirim," diye umutla önerdim.

"Unutun bunu," diye alaycı bir şekilde cevap verdi. "Bekleyin biraz, hikâyemi bitireyim. Bir hata yapmış olabilirim, ama önümdeki tek yolu seçtim, kendi kendime eziyet ettim ve kendimi düşünebileceğim en kötü cezalara maruz bıraktım. Bu şekilde davranmakla değişik bir mantığa başvuruyordum. Devrimin kızı olduğuma kendimi ikna ettim. Bütün olanlara rağmen, devrimin simgelediklerini inkâr etmeyi reddediyorum. Dolayısıyla hâlâ devrimin geleceğinden sorumluyum ve bu görevi yerine getirmeliyim. Bunun için de bana olanlardan, dolaylı da olsa sorumluyum. Bu nedenle şerefli bir hayat sürme iddiasından vazgeçmeye ve şerefsiz bir kadın gibi davranmaya karar verdim."

"Kendine büyük bir haksızlık yaptın."

"İsmail'in beni hor görmesi dışında her şeye dayanabilirdim. Aynı zamanda da ona ihanet etmek istemiyordum. Bütün bunlar olurken doğru dürüst düşünemiyordum ve yoldan çıktım." Başını üzüntüyle salladı. "Öyle şeyler oldu ki işleri düzeltmeme veya doğru yola dönmeme imkân olmadı. Tam da o noktada tavuk tüccarı Hasaballah'a rastladım."

Ona korkuyla baktım.

"Bu sefer yolu açık buldu."

"Hayır!"

"Neden olmasın? Ahlaksız bir hayat sürmenin yolu bu, dedim kendi kendime. Bedelini ödemeden olmazdı."

"Sana inanmıyorum!"

"Parayı aldım."

Bunu duyunca dünyanın tamamından iğrendiğimi hissettim.

"Zeyn el-Abidin Abdullah'la da!" diye devam etti, bana alaycı ve küstah bir şekilde bakarak.

Hiçbir şey demedim.

"İmam el-Favval ile lostracı Guma'yı aracı olarak kullandı," diye ekledi.

"Ama ben onları doğru dürüst, samimi insanlar sanıyordum!" dedim şaşkınlıkla.

"Öyleydiler," dize hüzünle cevap verdi. "Ama benim gibi onlar da mahvolmuştu. Herkese ne oldu böyle? Sanki sapkınlardan oluşan bir ulus haline geldik. Hayattaki bütün bedeller –yenilgi ve endişe– değerler sistemimizi yıkmayı başardı. O ikisi her yerde yolsuzluk lafı duyup duruyordu, öyle olunca da neden şanslarını denemesinler? Şu an bile ikisinin pezevenklik yaptığını ve bundan hiç utanmadıklarını söyleyebilirim."

"Ama Zeynep," dedim, "her konuda umutsuzluğa kapılmalı mıyız?" Bir an durduktan sonra kendi soruma cevap verdim: "Hayır! Geçirmekte olduğumuz bu dönem bir veba salgınına benziyor, ama daha sonra hayat tekrar kendini yenileyecek."

Zeynep söylediklerimle hiç ilgilenmedi. "İsmail'e her şeyi söylemeye karar verdim."

"Ama söylemeyeceğini söylemiştin," dedim şaşkınlıkla.

"Bunu çok değişik bir şekilde yapmaya karar verdim ve kendimi ona verdim."

"Bu noktada seninle İsmail arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu anlayamadığımı itiraf etmem lazım."

"Böyle bir fırtınayı yaşadıktan sonra, sabit, mantıklı bir süreç aramanın bir âlemi yok."

"Peki İsmail'i hâlâ seviyor musun?"

"Başka hiç kimseyi sevmedim."

"Peki ya şimdi?"

"Şimdi tek hissettiğim şey ölüm, aşk değil."

"Ama Zeynep, genç bir kızsın, daha hayatının başındasın. Her şey değişecek."

"İyi yönde mi, kötü yönde mi dersiniz?"

"Bundan daha kötü olmasına imkân yok. Dolayısıyla iyiye gitmek zorunda."

"Hikâyeme geri dönelim. Yaptığımdan elde ettiğim tek avuntu, kendime verdiğim bu cezanın bir parçası olan acıyı hissediyor olmamdı. Ama sonra öyle bir şey yaptım ki, bedeli ne olursa olsun, kefareti hiçbir zaman ödenemez."

"Gerçekten mi?"

"Evet. Benden iğrenmeye başladınız mı?"

"Hayır, Zeynep," diye cevap verdim. "Aslında sana çok acıyorum."

"Bir akşam İsmail ve ben Hilmi Hamada'nın evine gittik. Orada devrim planları yaptığını keşfettik. Bize gizli broşürler dağıttığını itiraf etti..."

Bu anı o kadar güçlüydü ki bir süre sustu. Kendi açımdan, bu uzatmalı işkence öyküsünün ortasındaki bu ara bana iyi geldi.

"Onun bu samimi itirafı beni çok şaşırttı. Evine gitmemiş olmayı çok isterdim."

"Duygularını anlıyorum."

"Her şeyi kontrolü altında tutan gücü düşündüm hemen. Paniğe kapıldım ve İsmail için endişelenmeye başladım."

Hah! İsmail de onlara iletmediği bilgiyi ele geçirmek için özel yöntemler uyguladıklarını düşünmüştü, halbuki Hilmi'yi ele verenin Zeynep olduğu hiç aklına gelmemişti. Dolayısıyla sırrını açıklayan Zeynep'ti ve bu şekilde davranmakla onu daha büyük dertlerden kurtaracağını düşünmüştü.

Birbirimize hüzünle baktık.

"Dolayısıyla Hilmi Hamada'yı öldüren benim," dedi.

"Hayır, değilsin," dedim. "O, hepinize işkence etme emrini veren kişi tarafından öldürüldü."

"Onu öldüren benim. Üstelik İsmail'i yine de tutukladılar. Nedenini anlamadım. Bu sefer ilk ikisinden daha uzun bir süre tutuklu kaldı. Dışarı çıktığında ilkinden daha da perişandı. Neden, bilmiyorum. Raporumda arkadaşı ile tartıştığını ve bu

projeden vazgeçmesini söylediğini yazmıştım. Ama böyle durumlarda mantığa başvurmak belli ki boşuna oluyor."

"O dönemde sen tutuklu değildin, değil mi?"

"Evet. Hürriyetimi sonuna kadar yaşama imkânım vardı, tabii beraberinde getirdiği ıstırabı ve yalnızlığı da. Sonra da savaşın habercileri göründü, hayatımızı tehditlerle doldurdular. Herkes gibi ben de silahlı kuvvetlerimize sonsuz bir güven duyuyordum. İyilikler de, kötülükler de, her şey aynen devam edecek demiştim kendi kendime. Ama sonra o felaket oldu ve..."

Sustu; yüzünde umutsuzluk dolu bir ifade vardı.

"Açıklamada bulunmana gerek yok," diyerek onu temin ettim. "Hepimiz aynı şeyleri yaşadık. Peki, 9 ve 10 Haziran'daki gösterilere destek verdin mi?"

"Evet tabii ki, hem de azami düzeyde."

"O zaman temel inancın sarsılmadı?"

"Tam tersine, temelinden söküldü. Kumdan bir kale olduğuna karar verdim."

"Bu tavrını anlamadığımı söylemem lazım."

"Çok basit. Birdenbire, daha fazla sorumluluk kaldıramayacağımı keşfettim. Bu kadar uzun bir süre 'laissez-faire'* tavrına güvendikten sonra, gerçek anlamda hürriyetten korktuğumu fark ettim. Peki ya siz? O gösterilere taraf mıydınız, karşı mıydınız?"

"Onları destekledim, ulusal gururumuzun bu son kıvılcımına umutsuzca tutunmaya çalıştım."

"İsmail'in serbest bırakılacağını duyduğumda," diye kızgınlıkla devam etti, "onu tekrar görebildiğim için yenilgiye minnettar olmam gerektiğini söyledim kendi kendime.

Söylediklerini düşündüğümde bu fikir beni çok hüzünlendirdi ve kendimi berbat hissetmeme neden oldu.

---

* Bırakın yapsınlar anlamına gelen Fransızca ifade. Devletin ekonomiye olabildiğince az müdahale etmesini, serbest iktisadi politikayı savunan görüş için kullanılır. (yay. n.)

Sonra bana İsmail'in serbest kalışından sonra onunla olan ilk buluşmasını ve karmakarışık konuşmalarını anlattı.

"Biliyor musunuz, ikimiz de ilk mezun olup işe girdiğimizde, sürekli olarak evlenmekten söz ederdik, bu, geleneksel iffet kavramının dayattığı bir gereksinimdi. Bunu defalarca konuşmuştuk. Benim değişmiş olmam ve geçmiş hayallerimden vazgeçmiş olmam o kadar tuhaf değil, ama İsmail'in bu kadar değişmesine neden olan ne? O hapishanede aslında neler oldu, merak ediyorum."

Böylece her ikisi de değiştiklerini kabul ediyorlar ama kendilerine diğerinin neden değiştiğini sorup duruyorlar. Her ikisi de artık normal bir hayat süremeyeceklerine inanıyor; bu açıdan onlara katılmadan edemiyorum, en azından şu sıralarda geçirmekte olduğumuz bu sefil dönemi hesaba katınca. Hepimizin, yaralarımızı sarmak ve kolektif ulusal ruhumuzu arındırmak için zamana ihtiyacı var. Aslında bu süreç kendine güven ve kendine saygı açısından bir iyileşme dönemi de gerektirebilir. Ancak doğaları itibarıyla bu gibi konular bu bağlamda konuşulamazdı.

"Eğer insanlık vazgeçip beklemeye koyulursa," dedim, genellemeleri bir paravan olarak kullanarak, "hiçbir zaman değişmeyecektir, yani iyiye gitmeyecektir."

"Felsefe yapmak çok kolay, değil mi?" diye kızgınlıkla cevap verdi.

"Belki öyle," dedim, "ama bugünlerde İsmail fedayine ilgi duyuyor gibi görünüyor."

"Biliyorum."

"Peki ya sen?" diye sordum bir süre sonra. "Sen bu konuda ne düşünüyorsun?"

Bir süre bir şey demedi. Sonra, "Size cevap vermeden önce, İmam el-Favval ve Guma ile ilgili söylediğim bir şeyi düzeltmem lazım. Aslında, ikinci tutukluluk dönemimizden sonra, Zeyn el-Abidin Abdullah ile benim aramda ne ayarladıkları konusunda fazla bir şey bilmiyorlardı; nelerin döndüğü konusunda fikirleri yoktu, dedi."

"Yani onları suçladığın konuda masum olduklarını mı söylemek istiyorsun?"

"Hayır, öyle değil. Ama şeytana uymaları son zamanlarda oldu, eskiden öyle değillerdi. Aklım hâlâ çok karışık, size anlattıklarımın, hikâyenin kendi hatırladığım şekli olduğunu bilmenizi isterim. Bütün ayrıntıların doğru olduğu konusunda güvence veremem."

Başımı üzüntüyle salladım. "Şimdi ne düşünüyorsun?" diye sordum.

"Gerçekten bilmek istiyor musunuz?"

"Devam etmiyorsun, değil mi, şeye?.." cümleme devam edemedim.

"Fahişeliğe mi demek istiyorsunuz?" diyerek cümlemi tamamladı.

Sustum.

"Benim hakkında böyle güzel şeyler düşündüğünüz için teşekkür ederim," dedi.

Susmaya devam ettim.

"Şu anda," dedi, "çok temiz bir hayat sürüyorum."

"Gerçekten mi?" diye sevinçle sordum.

"Tabii ki."

"Nasıl oldu bu?"

"Bir karşı devrim şeklinde, çok çabuk oldu, ama aynı zamanda kendimden çok iğrendiğim için oldu."

"Ah, ah, geçmişin o masum ve heyecanlı günleri nerede şimdi?" diye şefkatle sordum.

Halit Safvan

Bu günlerde Karnak Kafe'de konuşulan tek bir konu var. Günden güne, haftadan haftaya, aydan aya, yıldan yıla, tüm diğer konuların önüne geçiyor. Başka hiçbir şey konuşmuyoruz, biz derken de hepimizi kastediyorum: Muhammet Bahgat, Reşat Magdi, Taha el-Garib, Zeyn el-Abidin Abdullah, İsmail el-Şeyh, Zeynep Diyab, Arif Süleyman, İmam el-Favval, Guma ve durmadan yenilenen nesilleri temsil eden yeni müşteriler. Kurunfula artık matem kıyafetini giymiyor. Yerinde oturuyor, seyrediyor ve dinliyor, ama hiçbir şey söylemiyor.

Bazen tüm bu meseleden sıkıldığımız da oluyor, o zaman da, hepimiz tamamıyla çıldırmadan önce, birileri konuyu değiştirmeyi öneriyor. Hepimiz heyecanla bu fikri destekliyoruz, başka bir konuya geçiyoruz, ama sohbetler genellikle yavan oluyor ve yavaş yavaş tükeniyor. Konuyla sonuna kadar mücadele ediyoruz, o da pes etmiyor, ama ne bir fasıla oluyor, ne de sonu geliyor.

"Bunun tek çözümü savaş."

"Hayır, tek yolu fedayin. Bir de savunmaya odaklanmalıyız."

"Olabilecek tek çözüm, Büyük Güçler'in dayattığı yol."

"Müzakere demek teslim olmak demek."

"Ama müzakere olmak zorunda. Tüm uluslar birbirleriyle müzakere eder. Amerika, Çin, Rusya, Pakistan ve Hindistan bile müzakere eder!"

"Bu durumda, 'barış anlaşması' İsrail'in bölge üzerinde kontrolü ele geçirmesi ve bölgeyi tek bir lokmada yutması demek."

"Peki ama biz niye bir anlaşmadan bu kadar korkuyoruz? İngilizlerle Fransızlar bizi yiyip yuttu mu?"

"Eğer İsrail gelecekte iyi niyetli bir devlet olduğunu gösterirse, o zaman bunu kabullenebiliriz. Öte yandan tam tersi olacaksa, o zaman onu def etmemiz gerekecek, yıllarca önce Haçlılara yaptığımız gibi."

"Gelecek bizimdir. Nüfusumuzu düşünün, zenginliğimizi düşünün."

"Bu bir kültür ve bilim meselesidir."

"Tamam o zaman, savaşalım. Tek çözüm o..."

"Rusya bize gerekli olan silahları vermiyor."

"Ne barış ne de savaş, tam bir çıkmaz. Geriye kalan tek şey o."

"Bizim için bu bitmez tükenmez bir yıpranma süreci demek."

"Hayır, bizim açımızdan asıl mücadele kültürel alanda olacak. Bizim için barış, savaştan daha riskli.

"Orduyu dağıtıp her şeyi sıfırdan tekrar kurmak gerekir."

"Tarafsızlığımızı açıklayıp başka uluslardan da buna saygı göstermelerini istemek gerekir."

"Peki ama ya fedayin? Hepiniz, tüm bu koşullar altında var olan tek etkin gücü görmezden geliyorsunuz!"

"Yenilgiye uğradık, şimdi de bunun bedelini ödememiz lazım. Gerisini geleceğe bırakalım."

"Arapların en büyük düşmanı Araplardır."

"Onları yönetenler demek istiyorsun."

"Daha doğrusu, hükümet sisteminin tamamı."

"Her şey, Arapların toplu olarak hareket edebilmesine bağlı."

"5 Haziran 1967'de Arapların hiç yoksa yarısı kazandı."

"İçeriden başlamamız lazım, asıl yapmamız gereken o."

"Hayır, asıl çözüm komünizm."

"Hayır, bize demokrasi lazım."

"Araplardan sorumluluğun alınması lazım."

"Hürriyet, hürriyet!"

"Sosyalizm."

"Demokratik sosyalizm diyelim şuna."

"İşe savaşla başlayalım, reformlar için sonra vaktimiz olur."

"Hayır, önce reformların yapılması lazım, çözümler ileride de bulunabilir."

"Hayır, ikisi ele ele yürümeli."

Vesaire, vesaire, sonsuza kadar.

Bir akşam kafeye, genç bir adamın koluna yaslanarak yürüyen bir yabancı geldi. Girişe yakın bir yere oturdu.

"Seni burada bekleyeceğim," dedi genç adama buyurgan bir sesle. "Sen ilacı al gel. Hadi, çabuk ol!"

Genç adam gitti, diğeri de oturdu. Orta boyluydu, yüzü geniş ve uzundu, kaşları geniş ve gürdü, alnı da belirgindi. Gözleri büyüktü, çukura kaçmıştı. Çok solgundu, ya hastaydı ya da nekahat dönemindeydi.

İsmail hemen bana doğru uzanıp, kulağıma, "Girişin oradaki adamı görüyor musun?" diye fısıldadı. "Ona iyice bak."

Yeni gelen adam zaten dikkatimi çekmişti. "Ne olmuş ona?" diye sordum.

"Halit Safvan o!" dedi İsmail, titrek bir sesle.

Çok şaşırmıştım. "Halit Safvan mı?" diye fısıldadım.

"Ta kendisi."

"Serbest mi bırakıldı yani?"

"Üç yıllık mahkûmiyetini tamamladı, ama bütün parasına el konmuş."

Şaşkınlığımı ve merakımı yenemedim, adama gizli gizli bakmaya başladım. İçimden gidip onu parçalara ayırmak

geldi; böylece nihayet kişiliğinin hangi parçasının eksik olduğunu veya lüzumundan fazla var olduğunu anlayabilecektim.

Haber yavaş yavaş kulaktan kulağa bütün kafeye yayılmış, ortalığa derin bir sessizlik çökmüştü. Herkes gözlerini ona dikmişti. O, bir süre bizi görmezden gelmeyi başardı ama herkesin ona dik dik bakmakta olduğunu anlaması fazla zaman almadı. Bizi fark ettiğinde uzun bir uykudan uyanır gibi oldu. O çukurda gözleriyle yavaş yavaş ve ihtiyatla etrafına bakmaya başladı. Kafedeki bazı yüzleri, örneğin İsmail ile Zeynep'i tanıdığı kesindi. Kurunfula özellikle dikkatini çekmişti. Bacaklarını uzattı ve ağzı, gülümseme sayılabilecek bir şekil aldı. Evet, gerçekten de bir gülümsemeydi bu. Paniğe kapılacağından korkmuştum ama öyle olmadı; korktuğuna dair hiçbir belirti yoktu. Tam tersine, cılız bir sesle "Merhaba!" dediğini duyduk.

Gayet iyi tanıdığı yüzlere baktı. "Belki de iki kırık parça tekrar bir araya gelecek," dedi. Bir an gözlerini kapadı. "Bakın hele," diye devam etti, kendi kendiyle konuşur gibi, "dünyanın çok değiştiği kesin. Bu kafeyi biliyorum, şimdi de hepimiz buradayız, en korkunç anıların eşliğinde burada hep bir arada oturuyoruz."

Cevap veren, çok uzun bir süredir konuşmamış olan Kurunfula oldu. "Evet, gerçekten," dedi, "en korkunç anıların eşliğinde."

"Bugünlerde," dedi Halit Safvan ona, "acı çekme hakkına sahip tek kişi siz değilsiniz." Konuşmaya devam ederken ses tonu değişti. "Hepimiz aynı anda hem suçluyuz hem de kurbanız."

"Hayır," dedi Kurunfula, "suçlular ayrı, kurbanlar ayrı türden insanlardır."

"Hepimiz hem suçluyuz hem de kurban," diye tekrar etti Halit Safvan. "Bunu anlayamayan insan hiçbir şeyi anlamamış demektir."

O anda genç adam geri geldi, ona ilaç paketini verdi. Reçetedeki ilaçlardan birine işaret etti. "Bu ilaç piyasada yokmuş," dedi.

Halit ayağa kalktı. "Harika!" dedi. "Hastalık var ama ilacı bulunmuyor." Oradan ayrılmak üzereydi. "Hepiniz," dedi, bize bakarak, "bu adama ne olduğunu merak ediyor olabilirsiniz. Hikâyesi nedir? Bunun cevabını bu şiirde bulabilirsiniz:

Köyde masumiyet,
Şehirde milliyetçilik,
Karanlıkta devrim,
Sonsuz güç yayan bir koltuk,
Gerçeği ortaya çıkaran sihirli bir göz,
Ölen bir canlı,
Hayatla dopdolu, görünmez bir mikrop."

Ve, son bir "hoşça kalın," ile oradan ayrıldı.

Ardında tam bir kargaşa bıraktı. Bazıları onun gevezelik ettiğini, bazıları hepimizle dalga geçtiğini, bazıları da kendini savunmaya çalıştığını ileri sürdü. İlk başta her şeyin masum olduğunu, acımasız güçlerin onu doğru yoldan çıkardığını söylemişti. Ama "sihirli göz", "ölen bir canlı" ve "hayatla dopdolu, görünmez bir mikrop" dediği neydi?

Birkaç ay sonra tekrar çıkıp geldiğinde, ilkinde olduğu gibi, çok şaşırdık. Neden geri geldi diye kendimize sorduk. Neden ilaçlarını beklemek için kendisine başka bir yer bulmuyordu? Gerçekten bizimle barışmak mı istiyordu? Yoksa onu bize doğru iten gizli bir güç mü vardı?

"Hepinize iyi akşamlar dileyebilir miyim?" dedi, bir sandalyeye otururken. Etrafına baktı. "Allah sağlığımı bana geri vermeye karar verdiğinde," dedi, "buradaki grubunuza katılmayı planlıyorum."

Bize son zamanlarda katılmış genç kuşak temsilcilerinden

Münir Ahmet, küçük "serbest şiirini" neden bize açıklamadığını sordu.

"Çünkü gayet açık," diye cevap verdi. "Açıklanmaya ihtiyacı yok. Her halükârda, bütün o meselelere geri dönmek istemiyorum!"

"Ama Halit Bey," diye Kurunfula söze karıştı, "buradaki varlığınızın hepimize çok rahatsızlık verdiğini söylemeliyim."

"Saçma," diye cevap verdi. "Acı çekmek kadar insanları bir araya getiren başka hiçbir şey yoktur."

Bir an duraksadıktan sonra devam etti: "Mümkün olur olmaz bu küçük topluluğunuza katılacağıma söz veriyorum." Kısa bir kahkaha attı. "Bugünlerde nelerden söz ediyorsunuz?"

Cevap vermemenin daha iyi olacağına karar verdik.

"İnsanların ne konuştuğunun farkındayım," dedi. "Her tarafta aynı şeyler konuşuluyor. Dolayısıyla bu denklemdeki unsurları size açıklamama izin verin." Sandalyeye daha iyi yerleşti, konuşmasına devam etti.

"Ülkemizde dindar tipler var. Onların amacı, dinin hayatın tüm yönlerini, felsefeyi, politikayı, ahlakı ve ekonomiyi yönetmesidir. Düşmana teslim olmayı veya onunla müzakere etmeyi reddediyorlar. Onlar için barışçı bir çözüm sadece zaferle aynı sonucu verirse mümkün. Mücadele istiyorlar, ama bu ne demek? Hepsinin fedayinin gösterdiği müthiş cesaret veya gökyüzünden inen mucizeler konusunda nasıl hayaller kurduğunu görüyorsunuz. Ruslardan silah almaya hazır görünebilirler, ama bir yandan da Ruslara lanet edip bağlayıcı hiçbir koşul öne sürmemeleri konusunda ısrar ediyorlar. Belki de Amerikalıların müdahalesiyle ulaşılacak şerefli ve barışçı bir çözümü tercih ederler, çünkü o zaman Komünist Rusya ile olan ilişkilerine son verilmiş olur."

"Sonra da belli bir sağcı grup var," diye devam etti. "Amerika ile ittifak kurulmasını ve Rusya ile olan tüm bağların ke-

silmesini istiyorlar. Beraberinde getireceği tüm acı ve küçük düşürücü tavizlere rağmen, barışçı bir çözüm onları memnun edecektir. Onların hayali de şimdiki rejimden kurtulmak ve geleneksel bir demokrasi modeline ve liberal ekonomik politikaya geri dönmek.

Sonra komünistler var, bir de tabii temelde aynı grubun alt grubu olan sosyalistler. Onların aklında tek bir şey var, o da ideoloji, yani Rusya ile olan bağlarımızın güçlendirilmesi. Onlar, ulusal menfaate ve ilerlemeye en iyi hizmet verecek şeyin ideoloji olduğuna inanıyorlar, ama bu sürecin çok uzun bir bekleme dönemi içerebileceğini biliyorlar. Dolayısıyla, barış olsun, savaş olsun, hatta günümüzdeki 'ne barış ne savaş' dedikleri durum olsun, hangisi komünizme ve Rusya'ya yakınlaşmayı sağlama bağlayacaksa, onu tercih ediyorlar."

Bu, olağanüstü bir durum gibi görülebilir ama Halit Safvan oradan ayrıldıktan sonra popülerliği arttı. Birçok kişi anlattığı özeti değerlendirdi ve sahip olduğu müthiş gizli bilgi birikimine duyduğu hayranlığı dile getirdi. Bazıları daha da ileri giderek adamı savundu, işlediği suçlardan sorumlu olmadığını iddia etti; ya da en azından bunların başlıca sorumlusu değildi.

Sonunda Kurunfula kendini tepki göstermeye zorunlu hissetti. "Tamam o zaman!" dedi kızgınlıkla. "Başkalarını suçlayın durun! Sonuçta asıl suç lostracı Guma'nın üzerine kalacak!"

Ama Halit Safvan kafedeki gruba katılmaya karar verdiği zaman, sıcak bir şekilde karşılandı.

Üç ay içinde, Halit Safvan'ın daha önce nasıl birisi olduğunu tamamıyla unutmuştuk. Her akşam aynı saatte yardım-

cısının kolunda geliyordu. Herkesle aynı şekilde karşılanıyordu; sanki ötekilerden hiçbir farkı yoktu. Ancak kendini biraz dışlanmış hissediyordu, dolayısıyla sohbeti açan o oldu.

"Hâlâ konuşuyor musunuz?" diye sorarak, genel ilgisizlik halimize müdahale etti.

"Her zamanki gibi," diye cevap verdi Zeyn el-Abidin.

"Geçenlerde size başka grupların neler düşündüğünü söylemiştim," dedi, müdahalesine devam ederek. "Ama ben ne düşünüyorum, onu size söylemedim."

"Yani savaş hakkında mı?" diye sordu Münir Ahmet.

"Herkesi şaşırtan mesele o galiba," diye cevap yetiştirdi Halit Safvan. "Bana son derece basit görünüyor. Yenilgiye uğradık. Savaşa tamamıyla hazırlıksız bir halde girdik. Çözmemiz gereken sorun o, ve hızla çözülmesi gerekiyor, bunun karşılığında bir bedel ödemek gerekli olsa bile. Sahip olduğumuz her kuruşu kültürel alanda ilerlemek için kullanmalıyız. Ama asıl sözünü etmek istediğim şey, genel yaşam tarzımız."

Herkesin dikkatini çekmeyi başarmıştı.

"Burada kalan dakikalarımda," diye devam etti, "size deneyimlerimin samimi bir özetini sunacağım. Yenilgiyi, daha doğrusu geçmişimi ardımda bırakıp hayatıma devam ederken, bundan sonra asla sapmayacağım ilkelere inanmaya başladım. Peki bu ilkeler neler?

Her şeyden önce, otokrasiyi ve diktatörlüğü tamamıyla reddetmek. İkinci olarak, güce ve şiddete başvurmayı reddetmek. Üçüncüsü, hürriyet, kamuoyu, ve başka insanlara saygı prensiplerine, ilerlemenin teşvik edilmesi için gerekli olan değerler olarak güvenmeliyiz. Bunu sadece bu değerlere sahip olursak başarabiliriz. Dördüncüsü, itiraz etmeden, Batı uygarlığından bilimin ve bilimsel yöntemlerin değerini öğrenmeliyiz. Günümüzün gerçeklerini her yönüyle konuşmadan başka hiçbir şey otomatik olarak kabul edilmemeli. Bunları göz önüne alarak, eskilerden kalma olsun, modern olsun, bütün zincirlerimizden kurtulmaya hazır olmalıyız."

"Halit Safvan'ın felsefesi bu işte," dedi, esneyerek. "Bu ilkeleri, cehennemin en derin katmanlarında öğrendim. Bunları bugün, burada sürgünle suçun karışımı sonucunda kendimizi bulduğumuz Karnak Kafe'de ilan ediyorum."

"Belki de hayat senin ve senin kuşağın için daha iyi olacak," dedim, Münir Ahmet'e doğru eğilerek.

"Önümüzdeki yolda muazzam miktarda pislik var," dedi, "ve bunu temizleyip temizlememek bize kalmış."

"Doğrusunu söylemek gerekirse," dedim içtenlikle, "senin kuşağın –sen ve çağdaşların– beklenmedik bir ikramiye gibisiniz. Her şeyi kapsayan bu karanlıklardan parlak bir ışık ışıldıyor, o kadar parlak ki sanki sihirli bir şekilde yaratıldı."

"Bizim neler geçirdiğimizi bilmiyorsunuz."

"Ama biz de bunların bir parçasıyız."

Bana şüpheli bir bakış fırlattı.

"Söyler misin bana," diye sordum ona, "sen nesin?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Sana en uygun siyasi etiket hangisi?"

"Etiketlere lanet olsun!" diye kızgınlıkla cevap verdi.

"Konuşmalarından anladığım kadarıyla dine saygı duyuyorsun."

"Doğru."

"Ama aynı zamanda solcu görüşlere saygı gösteriyorsun. Doğru mu?"

"Evet."

"Peki nesin o zaman?"

"Ben kendim olmak istiyorum, ne fazlası, ne eksiği."

"Bu, bir anlamda kültürel köklere duyulan özlem midir?" diye sordum, bir süre düşündükten sonra.

"Olabilir."

"Peki bu, geçmişin mirasına dönüş anlamına gelebilir mi?"

"Tabii ki hayır!"

"Peki bu kökler nerede bulunacak o zaman?"

"Burada!" dedi, kalbine işaret ederek.

Yine durup biraz düşündüm. "Bu fikrin biraz daha tartışılması lazım," dedim.

"Eminim daha çok tartışılması lazım," dedi, bütün masumiyetiyle.

Bu genç adamın vizyonuna ne kadar hayran olduğumu diğerlerine o kadar çok anlattım ki bir gün Zeyn el-Abidin'in sabrı taştı.

"Bakın," dedi. "Birkaç yıl sonra bir gün bu oğlan bir bakacak ki zavallı bir maaşı olan bir devlet memuru haline gelmiş. O zaman önünde iki seçenek olacak: Ya yolsuzluk ya da göç edip gitmek."

Bu söyledikleri Kurunfula'yı çok kızdırdı. "Ne zaman ciddi bir hata yapıp," diye sordu, "doğru dürüst bir şey söyleyeceksin? Bir kerelik olsun!"

"Ey cömertlik abidesi," dedi Zeyn el-Abidin, kaderine boyun eğmiş bir gülümsemeyle, "gerçekler daima acıdır."

"Ama üçüncü bir seçenek var," diye inatla ısrar etti.

"Peki, nedir o hanımım?" diye sordu alçakgönüllülükle.

"Yüce Tanrımız ne isterse, o!"

Kurunfula'ının böyle tepki vermesine çok sevinmiştim. Bunun iyi bir işaret olduğunu düşünüyordum; belki de hayatına tekrar başlamaya hazırdı. Ancak aniden, çok ilginç yeni bir ihtimal geldi aklıma: Acaba bu genç adama ilgi duyuyor olabilir miydi? Acaba Münir Ahmet, Hilmi Hamada'nın yerini mi alacaktı? Onun yaşındaki bazı kadınların nasıl bir davranış sergilediği, ergenlik çağındaki gençlere nasıl bir tutku hissedebilecekleri ve delilikle maceranın kendilerini ne gibi aşırı durumlara sürükleyebileceği konusunda tamamıyla bilgisiz olmadığımı itiraf etmeliyim. Aklımdan geçen ihtimal gerçek-

leştiği takdirde, bu aşkın düzgün bir yol izlemesini gönülden dilediğimi fark ettim. Bir tarafta bencillik, diğer tarafta da istismar olmamasını umdum. Aşk bir kez daha saflığı ve masumiyeti keşfetmeliydi.

Evet, gerçekten saflık ve masumiyet.

Yayın Kataloğu

1929'da Plaklarda Dinlediğiniz Sanatkârlar / H. S. Gezgin / *Söyleşi*
27 Mayıs Yargılanıyor / Nazlı Ilıcak / *İnceleme Araştırma*
Ağda Zamanı / İnci Aral / *Edebiyat*
Ajda'nın Elmasları / Mehmet Murat Somer / *Polisiye*
Akıl Sağlığı Üzerine / Adam Phillips / *Düşünce*
Aktüel Yazıları / Perihan Mağden / *Deneme*
Albayım Beni Nezahat ile Evlendir / İlhami Algör / *Roman*
Alıklar Birliği / John Kennedy Toole / *Roman*
Altı Bardakta Dünya Tarihi / Tom Standage / *İnceleme Araştırma*
Amanvermez Avni'nin Serüvenleri 1. Cilt / E. Sami / *Polisiye*
Amanvermez Avni'nin Serüvenleri 2. Cilt / E. Sami / *Polisiye*
Aslanın Balı / David Grossman / *Mitoloji*
Arspen'in Mektupları / Henry James / *Roman*
Arzu Sapağı'nda İnecek Var / Nazlı Eray / *Roman*
Âşık Garip ile Şah Senem / Adnan Özyalçıner / *Halk Hikâyesi*
Âşık Papağan Barı/ Nazlı Eray / *Roman*
At Sırtında Anadolu / Frederick Burnaby / *Tarih*
Atlıkarıncada Bir Tur Daha / Tiziano Terzani / *Anlatı*
Atlasın Yükü / Jeanette Winterson / *Mitoloji*
Avrupa'da Demokrasi Üzerine Düşünceler / G. Mazzini / *Deneme*
Bakire ile Çingene / D.H. Lawrence /*Roman*
Balkan Blues / Petros Markaris / *Öyküler*
Başsız Süvari / Washington Irving / *Öykü*
Batılılaşma Yolunda / İlber Ortaylı / *Tarih*
Bay Perşembe / G.K. Chesterton / *Roman*
Best Of / Perihan Mağden / *Deneme*
Bir Çöküşün Yeni Tarihi / Alan Palmer / *Tarih*
Bir Sen Kaldın Yalnızlık Gelince / Ali Poyrazoğlu / *Öyküler*
Bir Şapka Bir Tabanca / Celil Oker / *Polisiye*
Bir Şnitzel Lütfen / Deniz Banoğlu / *Roman*
Birileri Kadınlarımızı Fena Kandırıyor / H. Sonsuz Çeliktaş / *Deneme*
Bono'nun Odasında / Michka Assayas / *Söyleşi*
Bulutlar Kuramı / Stephane Audeguy / *Roman*
Bulutların Prensi / Gianni Riotta / *Roman*

Buse Cinayeti / Mehmet Murat Somer / *Polisiye*
Cedric 1 İlk Dersler / Laudec, Cauvin / *Çocuk*
Cedric 2 Kar Tatili / Laudec, Cauvin / *Çocuk*
Cedric 3 Tehlikeli Oyunlar / Laudec, Cauvin / *Çocuk*
Cedric 4 Benim Becerikli Babam / Laudec, Cauvin / *Çocuk*
Cedric 5 Ah Şu Sinekler / Laudec, Cauvin / *Çocuk*
Cumhuriyetin Kara Kutusu / Yavuz Donat / *İnceleme Araştırma*
Çalınan Çocuk / Keith Donahue / *Edebiyat*
Çıplak Ceset / Celil Oker / *Polisiye*
Darwin Komplosu / John Darnton / *Roman*
Dehşet Miğferi / Viktor Pelevin / *Mitoloji*
Dillerin Gizli Dünyası / Cevdet Kudret / *Deneme*
Din ve Psikiyatri / Irvin D. Yalom / *Deneme*
Doğum Günü Partisi / Panos Karnezis / *Roman*
Düz Yazı: 100 Yazı / Haydar Ergülen / *Deneme*
Edgar'ın Laneti / Marc Dugain / *Roman*
Eğreti Burjuvalar / Canan Barlas / *İnceleme*
El Yordamıyla / Claudio Magris / *Roman*
Elif ile Mahmut / Adnan Binyazar / *Halk Hikâyeleri*
Eyvah Aşk! / Sylvie Overnoy / *Roman*
Fakat Müzeyyen Bu Derin Bir Tutku / İlhami Algör / *Roman*
Farklı Rüyalar Sokağı / Nazlı Eray / *Roman*
FBI'ın Einstein Dosyası / Fred Jerome / *İnceleme Araştırma*
Ferhad ile Şirin / Feridun Andaç / *Halk Hikâyesi*
From Tallinn To Turkey / Henrik Liljegren / *Memoir*
Gece Yolculuğu / Jan Costin Wagner / *Polisiye*
Gitmek / Tahar Ben Jelloun / *Roman*
Glennkill / Leonie Swann / *Polisiye*
Guguk Kuşu / Ken Kesey / *Roman*
Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Cinayet / Thomas De Quincey / *Deneme*
Hafız ile Semender / Haydar Ergülen / *Şiir*
Hangimiz Uğramadık Sanki Haksızlıklara / Perihan Mağden / *Deneme*
Hayalet Hikâyeleri/ Henry James / *Öykü*
Hayalhane / Berrin Karakaş / *Roman*
Hayatımın Beş Yılı / Murat Kurnaz / *Anı*
Hayatın Sessizliğinde / Aslı Erdoğan / *Şiirsel Düzyazı*
İçi Yoksul / Tahir Musa Ceylan / *Roman*
İçimdeki Kalabalık / Gamze Güller / *Öykü*
İçimdeki Timsah / Ali Poyrazoğlu / *Anlatı*
İğneli Koltukta Dört Buçuk Yıl / Lâle Aytaman / *Ani*
İki Genç Kızın Romanı / Perihan Mağden / *Roman*

İmparator Çay Bahçesi / Nazlı Eray / *Roman*
İntihar Kulübü / Robert Louis Stevenson / *Öykü*
İsa'ya Göre İncil / José Saramago / *Roman*
İstanbul'da Semai Kahveleri ve Meydan Şairleri / O. C. Kaygılı / *Halkbilim*
Jamaika Hanı / Daphne Du Maurier / *Roman*
Jamaika'da Bir Fırtına / Robert Hughes / *Roman*
Kalemin Ucu / Cevdet Kudret / *Deneme*
Kalfa ile Kralıça / İlhami Algör / *Roman*
Kapitalizmi Kapitalistlerden Kurtarmak /R. G. Rajan L. Zingales / *İş Dünyası*
Karda Kalan İz / Ali Koçak / *Öykü*
Kartal Yuvası / Anna Kavan / *Roman*
Kayıp Gölgeler Kenti / Nazlı Eray / *Edebiyat*
Kelepir Ev / Esmahan Aykol / *Polisiye*
Kerem ile Aslı / Adnan Binyazar / *Halk Hikâyesi*
Kramponlu Ceset / Celil Oker / *Polisiye*
Kıskançlık / Yuri Oleşa / *Roman*
Kıran Resimleri / İnci Aral / *Edebiyat*
Kitapçı Dükkânı / Esmahan Aykol / *Polisiye*
Köpek Suratlı Maymun / Yaroslav Haşek / *Öykü*
Köroğlu / Refik Durbaş / *Halk Hikâyesi*
Kumların Kadını / Kobo Abe / *Roman*
Küçük Ada / Andrea Levy / *Roman*
Küçümseme / Alberto Moravia / *Roman*
Lizbon'a Gece Treni / Pascal Mercier / *Roman*
Lizka ve Erkekleri / Aleksandr Ikonnikov / *Roman*
Manastır Güncesi / José Saramgo / *Roman*
Mavi Bölge / Andrew Gross / *Roman*
Mavi Kanlı Prenses / Jean-Patrick Manchette / *Polisiye*
Merhaba Tembellik / Corinne Maier / *Deneme*
Miguel Sokağı / V.S. Naipaul / *Roman*
Mitlerin Kısa Tarihi / Karen Armstrong / *Mitoloji*
Mor / İnci Aral / *Roman*
N'Gustro Vakası / Jean-Patrick Manchette / *Polisiye*
Nefertiti'nin Esrarı / Pierre Boulle / *Roman*
Nehrin Dönemici / V.S. Naipaul / *Roman*
Oğulsuz / Walter Veltroni / *Anlatı*
Ourania / J.M.G. Clézio / *Roman*
Ödünç Yaşamlar / Ali Poyrazoğlu / *Anlatı*
Ölü Erkek Kuşlar / İnci Aral / *Roman*
Ölüm Bir Skandal / Haydar Ergülen / *Şiir*
Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş / José Saramago / *Roman*

Önce Kalbim / Ayşe Emre / *Sağlık*
Özel Harp Dairesi–1 / Ecevit Kılıç / *İnceleme Araştırma*
Peder Brown'un Maceraları / G.K. Chesterton / *Öykü*
Penelopia / Margaret Atwood / *Mitoloji*
Podyum / Mehmet Murat Somer / *Roman*
Politik Yazılar / Perihan Mağden / *Deneme*
Refakatçi / Perihan Mağden / *Roman*
Selülit Çözümü / Dr. Howard Murad / *Özel Dizi*
Sahilde / Ian Mcewan / *Edebiyat*
Safran Sarı / İnci Aral / *Roman*
Sapık / Robert Bloch / *Roman*
Savrulanlar / Esmahan Aykol / *Roman*
Sınav Stresi ile Başa Çıkma Yolları / Bengi Semerci / *Sağlık*
Sınırsız Canavarlar / Uzodinma Iweala / *Roman*
Sinekkuşu'nun Kızı / Luis Alberto Urrea / *Roman*
Sis Kelebekleri / Nazlı Eray / *Roman*
Soğanı Soyarken / Günter Grass / *Anı*
Son İstasyon / Jay Parini / *Roman*
Stilist / Aleksandra Marinina / *Polisiye*
Suçun Rengi / Mark Gimenez / *Roman*
Sudan Adam / John Irving / *Roman*
Şafağı Keşfetmek / Walter Veltroni / *Roman*
Şafak Portreleri / Erdal Şafak / *Deneme*
Şahmaran / Sennur Sezer / *Halk Hikâyesi*
Şu Benim Ülkem / Mehmet Ali Kılıçbay / *Deneme*
Şüpheli Bir Ölüm / Esmahan Aykol / *Polisiye*
Taklitçiler / V. S. Naipaul / *Roman*
Tallinn'den Türkiye'ye / Henrik Liljegren / *Anı*
Tarihin Dönüşü / Joschka Fischer / *Düşünce*
Taş ve Ten / İnci Aral / *Roman*
Tuna Boyunca / Claudio Magris / *Gezi*
Tutsak Cinsellik / Esther Perel / *Sağlık*
Türkân Şoray ile Yüz Yüze / Feridun Andaç / *Anlatı*
Ufukların Efendisi Osmanlılar / Jason Goodwin / *Tarih*
Unutmak / İnci Aral / *Anlatı*
Uyku İstasyonu / Nazlı Eray / *Roman*
Üst Kattaki Cinler / Umut Dağıstan / *Roman*
Üzgün Kediler Gazeli / Haydar Ergülen / *Şiir*
Vampirle Görüşme / Anne Rice / *Roman*
Vatan Dersleri - Hal ve Zaman Mektupları / İbrahim Yıldırım / *Roman*
Vatan Dersleri - Ölü Bir Zamana Ağıt / İbrahim Yıldırım / *Roman*

Veronica / Nicholas Christopher / *Roman*
Yakupyan Apartmanı / Alâ El Asvani / *Roman*
Yalnız Adam Menderes / Nazlı Ilıcak / *Anı*
Yaradanımız Medya / Marshall McLuhan / *İnceleme Araştırma*
Yazarların İstanbul'u / Kolektif / *Anlatı*
Yedi Yalan / James Lasdun / *Roman*
Yeniçeri Ağacı / Jason Goodwin / *Roman*
Yeşil / İnci Aral / *Roman*
Yılanlı Sütun / Jason Goodwin / *Edebiyat*
Yıldızlara Yolculuk / Nicholas Christopher / *Roman*
Yitik Adanın Öyküsü / José Saramago / *Roman*
Zaman Geriye Dönmez / Ferhan Şaylıman / *Roman*
Zoli / Colum McCann / *Roman*